

ՀՀ ԿՐԹՈՒԹՅԱՆ, ԳԻՏՈՒԹՅԱՆ, ՄՇԱԿՈՒՅԹԻ ԵՎ ՍՊՈՐՏԻ ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹՅՈՒՆ
«ՎԱՆԱԶՈՐԻ Հ. ԹՈՒՄԱՆՅԱՆԻ ԱՆՎԱՆ ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ» ՀԻՄՆԱԴՐԱՄ

Հաստատված է ամբիոնի նիստում

Մանկավարժություն և հոգեբանություն
ամբիոնի անվանումը

Ամբիոնի վարիչ Լ.Գ.Բաղդասարյան /Ա.Ա.Հ/

Արձանագրություն № 10

«27» նոյեմբեր 2023 թ.

Դասիչ՝ ՄՀ/բ-136

ԿՐԹՈՒԹՅԱՆ ԵՎ ՄԱՆԿԱՎԱՐԺԱԿԱՆ ՄՏՔԻ ՊԱՏՄՈՒԹՅՈՒՆ ԴԱՍԸՆԹԱՑԻ

Դասիչ, դասընթացի անվանում

ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԵԹՈՂԱԿԱՆ ՓԱԹԵԹ

ՄԱՍՆԱԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆ՝ 011301.00.6 Ընդհանուր մանկավարժություն

/դասիչ, մասնագիտության լրիվ անվանումը/

ԿՐԹԱԿԱՆ ԾՐԱԳԻՐ՝ 011301.03.6 Սոցիալական մանկավարժություն

/դասիչ, կրթական ծրագրի լրիվ անվանումը/

Որակավորման աստիճան՝

մանկավարժության բակալավր

/բակալավր, մագիստրատուրա/

Ամբիոն՝

Մանկավարժության և հոգեբանության

/ամբիոնի լրիվ անվանումը/

Ուսուցման ձևը՝

հեռակա

Կուրս/կիսամյակ

3-րդ, 1-ին կիսամյակ

Դասախոս(ներ)՝

Լյուդմիլա Դանիելյան

/անուն, ազգանուն/

Էլ. հասցե/նեղ lyuda_danielyan@mail.ru

Վանաձոր- 2023թ.

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

1.	Դասընթացի դերը և տեղը կրթական ծրագրում	3
2.	Դասընթացի նպատակը և խնդիրները	3
3.	Դասընթացին մասնակցելու նախնական մուտքային գիտելիքները, կարողությունները և հմտությունները	4
4.	Դասընթացի կրթական վերջնարդյունքները	4
5.	Դասընթացի դերը կրթական ծրագրի շրջանավարտների գիտելիքների, կարողությունների և հմտությունների ձևավորման հարցում ըստ աշխատաշուկայի պահանջների	5
6.	Դասընթացի ծավալը, ուսումնական աշխատանքի տեսակները, արդյունքների ամփոփման ձևերը	6
7.	Ուսումնական աշխատանքները տեսակները	7
8.	Դասավանդման մեթոդներ.....	7
9.	Ուսումնառության մեթոդները	7
10.	Դասընթացի համառոտ բովանդակությունը, ուսումնական աշխատանքի ծավալը	8
11.	Ուսումնամեթոդական գրականության ապահովման քարտ.....	9
12.	Դասընթացի ուսումնամեթոդական քարտ.....	9
12.1.	Դասախոսությունների ուսումնամեթոդական քարտ	9
12.2.	Գործնական աշխատանքների /սեմինար պարապմունքների ուսումնամեթոդական քարտ.....	20
12.3.	Լաբորատոր աշխատանքների ուսումնամեթոդական քարտ.....	29
12.4.	Ինքնուրույն աշխատանքների ուսումնամեթոդական քարտ	29
13.	Դասընթացի նյութատեխնիկական միջոցների ապահովում.....	34
14.	Գնահատում.....	35
14.1.	Ուսանողների գիտելիքների ստուգում.....	35
14.2.	Հարցաշար.....	35
14.3.	Գնահատման չափանիշներ.....	38
15.	Դասընթացի համառոտ նկարագրիչ.....	39

ԲԱՑԱՏՐԱԳԻՐ

1. Դասընթացի դերը և տեղը կրթական ծրագրում¹.

«Կրթության և մանկ. մտքի պատմություն» դասընթացը կարևորվում է կրթական բնագավառում մասնագետների պատրաստման գործընթացում, ներառված է **011301.00.6** Ընդհանուր մանկավարժություն կրթական ծրագրի ուսումնական պլանի «Հատուկ մասնագիտական» կրթամասում: Դասընթացը նպաստում է ապագա մանկավարժների մասնագիտական կարողությունների և հմտությունների ձևավորմանը, տեսական գիտելիքների և գործնական կարողությունների արդյունավետ օգտագործմանը: Ընդհանուր մասնագիտական առարկաների թվին է պատկանում և լրացնում է մասնագիտական պատրաստվածությունը:

2. Դասընթացի նպատակը և խնդիրները.

2.1. Դասընթացի նպատակն է.

- Ուսանողներին զինել մանկավարժական մտքի, դպրոցի, դաստիարակության բազմաբնույթ գիտելիքներով
- Խորացնել մանկավարժական գիտելիքները, որպեսզի ուսանողը կարողանա վեր լուծել, համեմատել և համապատասխան եզրահանգումներ կատարել անցյալի մանկավարժական վերաբերյալ
- Ուսանողը ճիշտ իմաստավորի անցյալի մանկավարժական փորձը և այն ստեղծագործաբար կիրառի
- մասնագիտության զարգացման օրինաչափությունների վերաբերյալ գիտելիքների փոխանցում ուսանողներին:
- ընդունված չափանիշների հետազոտության շրջանակներում հմտությունների և կարողությունների ձևավորում ուսանողների մոտ:

2.2. Դասընթացի խնդիրներն են.

- Նպաստել կարողությունների, հմտությունների ձևավորմանը, տեսական գիտելիքների, անցյալի դրական մանկավարժական փորձի կարառմանը
- Ընդարձակել ուսանողի մտահորիզոնը, նպաստել նրա մանկավարժական մտածողության ձևավորմանը
- Առավել խորությամբ ուսումնասիրել մանկավարժների կյանքը, գործունեությունը և մանկավարժական համակարգը
- Ամրապնդել ուսանողների կողմից ձեռքբերված տեսական գիտելիքները գործնական իրավիճակային խնդիրներով:
- Մովորեցնել ուսանողներին կատարել սոցիալական բնագավառում հետազոտություններ և վերլուծություններ: Կատարել եզրահանգումներ ըստ ստացված արդյունքների:
- Մովորեցնել ուսանողներին վերլուծել սոցիալական մանկավարժի աշխատանքի առանձնահատկությունները սոցիալական մանկավարժության համատեքստում:

¹ Ներկայացվում է դասընթացի կարևորությունը տվյալ կրթական ծրագրի խնդիրների լուծման հարցում և տեղը ուսումնական պլանում ըստ կրթաբլոկների

3. Դասընթացին մասնակցելու նախնական մուտքային գիտելիքները, կարողությունները և հմտությունները.

«Կրթության և մանկ. մտքի պատմություն» դասընթացին մասնակցելու կարևոր նախապայման է ուսանողների նորագույն գիտելիքների, կարողությունների և հմտությունների առկայությունը:

4. Դասընթացը ձևավորում է հետևյալ կրթական վերջնարդյունք(ներ)² և /կամ կոմպետենցիաները.

«Կրթության և մանկ. մտքի պատմություն» դասընթացի ուսումնասիրման արդյունքում ուսանողի ակնկալվող վերջնարդյունքներն են.

ԿԻՄԱՆԱ.

- Դաստիարակության պատմական բնույթը
- Մանկավարժական գործունեության հիմնական բնութագրերը

ԿԿԱՐՈՂԱՆԱ.

- Բացահայտել դաստիարակության, կրթության և ուսուցման տեսականի ու գործնականի, դպրոցի զարգացման ընթացքը՝ մանկավարժական մտքի ականավոր գործիչների գործունեությամբ
- Բացատրել և հիմնավորել դաստիարակության պատմական բնույթը
- Ընդգծել դաստիարակության տեսության գործնականի սերտ կապը ու զարգացումը
- Ցույց տալ մանկավարժական մտքի զարգացման որակական փոփոխությունները, լուսավորության բնագավառի գործիչների հայացքները լուսաբանելիս և զատել այն դրականը, որը կնպաստի մանկավարժության տեսության առաջընթացի:

ԿՏԻՐԱՊԵՏԻ.

- Ուսուցչի մասնագիտության ժամանակակից խնդիրներին
- Ուսումնադաստիարակչական աշխատանքները ավելի արդյունավետ դարձնելու կարողություններին և հմտություններին
- Ժամանակակից մանկավարժական տեսություններին
- Ճիշտ իմաստավորել անցյալի մանկավարժական փորձը և այն կիրառել ստեղծագործաբար
- Բուհում ուսանողի ինքնուրույն աշխատանքների ձևերին, իրավունքներին և պարտականություններին:

Դասընթացի ուսումնասիրման արդյունքում ուսանողը ձեռք կրերի հետևյալ կոմպետենցիաները.

ԸՆԴՀԱՆՐԱԿԱՆ ԿՈՄՊԵՏԵՆՑԻԱՆԵՐ (ԱՅՍՈՒՀԵՏ ԳԿ) ՁևՎՈՐՄԱՆԸ.

- վերլուծելու և սինթեզելու ունակություն,
- մասնագիտական ոլորտի գիտելիքների հիմունքներ,
- խնդիրների լուծում,
- որոշումների ընդունում:

ԸՆԴՀԱՆՐԱԿԱՆ ՀԱՄԱԿԱՐԳԱՅԻՆ ԿՈՄՊԵՏԵՆՑԻԱՆԵՐԻ (ԱՅՍՈՒՀԵՏ ՀԳԿ) ՁևՎՈՐՄԱՆԸ.

- գիտելիքները գործնականում կիրառելու կարողություն,
- հետազոտություններ կատարելու ունակություններ,

² <http://www.vsu.am/karg/ararkayakan-nkaragir-17.pdf>

Լրացվում է «Առարկայի նկարագրի մշակման ռազմավարության» կոմպետենցիաների ցանկին համապատասխան:

- սովորելու ունակություն,
- ինքնուրույն աշխատելու ունակություն,

ԸՆԴՀԱՆՐԱԿԱՆ ՄԻՋԱՆՁԱՅԻՆ ԿՈՄՊԵՏԵՆՑԻԱՆԵՐԻ (ԱՅՍՈՒՀԵՏ ՄՁԿ) ՁևԱՎՈՐՄԱՆԸ.

- քննադատական վերլուծության և ինքնաքննադատման ունակություն,
- թիմային աշխատանք,
- միջանձնային ունակություններ,
- միջառարկայական թիմում աշխատելու ունակություն,
- այլ ոլորտների փորձագետների հետ շփվելու ունակություն,
- բազմաձևության և բազմամշակութայնության ընդունում,
- միջազգային միջավայրում աշխատելու ունակություն,
- բարոյական արժեքներ:

ԱՌԱՐԿԱՅԱԿԱՆ (ՄԱՍՆԱԳԻՏԱԿԱՆ) ԿՈՄՊԵՏԵՆՑԻԱՆԵՐԻ (ԱՅՍՈՒՀԵՏ ԱԿ) ՁևԱՎՈՐՄԱՆԸ.

- հստակ հաղորդել ստացված հենքային գիտելիքները,
- ցուցաբերել առարկայի ընդհանուր կառուցվածքի և առանձին մասերի միջև կապերի իմացություն,
- կիրառել տվյալ առարկային բնորոշ մեթոդները,
- տիրապետեն ինքնուրույն հետազոտության մեթոդներին և կարողանան մեկնաբանել հետազոտության արդյունքները,
- տիրապետեն տվյալ մասնագիտական մակարդակում պահանջվող կոմպետենցիաներին:

ԴԱՍԸՆԹԱՑԻ ԸՆԹԱՑՔՈՒՄ ԿԻՐԱԿԱՆԱՆԱ ԾՐԱԳՐԻ ԱՎԱՐՏԱԿԱՆ ՊԱՀԱՆՁՆԵՐՈՎ ՆԱԽԱՏԵՍՎԱԾ ՀԵՏԵՎՅԱԼ ՌԻՍՈՒՑՉԱԿԱՆ ԿՈՄՊԵՏԵՆՑԻԱՆԵՐԻ ԶԱՐԳԱՅՈՒՄԸ.

- առարկայական գիտելիքներին տիրապետելու կարողություն,
- ուսուցման բարենպաստ միջավայր ստեղծելու կարողություն,

մասնագիտական կատարելագործման անհրաժեշտության գիտակցում:

5. Դասընթացի դերը կրթական ծրագրի շրջանավարտների գիտելիքների, կարողությունների և հմտությունների ձևավորման հարցում ըստ աշխատաշուկայի պահանջների³.

«Կրթության և մանկ. մտքի պատմություն » դասընթացից ձեռք բերված գիտելիքներն և հմտությունները շրջանավարտը կարող է կիրառել մանկավարժության մասնագիտական գործունեության ընթացքում, համապատասխան աշխատանքային լաբորատորիաներում աշխատելու, նաև ասպիրանտուրայում կրթությունը շարունակելու և մասնագիտական բնագավառում գիտական հետազոտություններ կատարելու նպատակով:

6. Դասընթացի ծավալը, ուսումնական աշխատանքի տեսակները, արդյունքների ամփոփման ձևերը

³ Նշվում է, թե տվյալ դասընթացի յուրացման, ամփոփման արդյունքում ձեռքբերված գիտելիքները, հմտությունները և կարողությունները աշխատաշուկայի որ բնագավառներում և ոլորտներում կարող է շրջանավարտը կիրառել

Չափանիշ	Առկա ուսուցման համակարգ	Հեռակա ուսուցման համակարգ
Դասընթացի ընդհանուր աշխատատարությունը (կրեդիտ /ընդհանուր ժամաքանակ)		Յկրեդիտ

Աշխատանքի տեսակը	Ժամաքանակ	Ժամաքանակ
Դասախոսություն		8
Գործնական աշխատանք		
Սեմինար պարապմունք		8
Լաբորատոր աշխատանք		
Ինքնուրույն աշխատանք		74
Ընդամենը		90
Ստուգման ձևը ընթացիկ քննություն		քննություն

7. Ուսումնական աշխատանքների տեսակները⁴ .

- **Դասախոսությունը** դասախոսի կողմից դասընթացի ծրագրի շրջանակներում գիտական-տեղեկատվական թեմայի վերաբերյալ տրամաբանորեն կառուցված, հետևողական ու պարզ խոսքի շարադրանքն է, որի նպատակն է ուսանողին տալ համապարփակ գիտելիքներ: Դասախոսը վերլուծում, մեկնաբանում է թեմայի առավել կարևոր, դժվար ընկալելի, հանգուցային հարցերը: Դասախոսությունը ուսանողի առջև ուրվագծվող գիտական մի ճանապարհ է, որը նա կարող է միայն անցնել գիտական գրականության ընթերցանության, ուսումնական բնույթի այլ պարապմունքների և ինքնուրույն կատարած աշխատանքների շնորհիվ: Դասախոսը պետք է խթանի ուսանողի ակտիվ իմացաբանական գործունեությունը, նպաստի նրանց ստեղծագործական մտածողության ձևավորմանը: Ուսանողը նույնպես պետք է լինի դասախոսության ակտիվ մասնակից: Ուսանողը դասախոսությանը ներկայանալուց առաջ պետք է ծանոթացած լինի տվյալ դասին ներկայացվող թեմային, որպեսզի կարողանա մասնակցել ուսումնական գործընթացին:
- **Սեմինար պարապմունքները** խմբային պարապմունքների հիմնական տեսակներից է, որի ընթացքում ուսանողը սովորում է բանավոր շարադրել նյութը, պաշտպանել իր տեսակետները և եզրահանգումները: Սեմինարի ընթացքում ուսանողները քննարկում, պատասխանում են թեման, զեկույցները և ռեֆերատները, որոնք հանձնարարել է դասախոսը: Սեմինարին պատրաստվելու համար անհրաժեշտ է ուսումնասիրել հիմնական և լրացուցիչ գրականություն տվյալ թեմայով: Գրականության ուսումնասիրությունից և համառոտագրումից հետո պետք է կազմել պլան՝ բանավոր պատասխանի համար, ապա մտածել ելույթի բովանդակության հարցադրումների և պատասխանների մասին:
- **Ինքնուրույն աշխատանքը** ուսանողների ուսումնական, գիտահետազոտական աշխատանքն է, որն իրականացվում է դասախոսի առաջադրանքով և մեթոդական ղեկավարությամբ, բայց առանց նրա անմիջական ղեկավարության: Ինքնուրույն աշխատանքի տեսակներն են⁵

⁴ Թողել այն տեսակը, որը տվյալ դասընթացի դասավանդման համար նախատեսված է: Դասավանդողը կարող է նկարագրությունը փոխել կամ լրացումներ կատարել:

⁵ Թողել այն տեսակը, որը տվյալ դասընթացի դասավանդման համար նախատեսված է: Դասավանդողը կարող է նկարագրությունը փոխել կամ լրացումներ կատարել:

- **Ռեֆլեքստ** – ուսանողների ինքնուրույն գրավոր, որտեղ ուսանողը շարադրում է որևէ հարցի կամ թեմայի էությունը՝ հենվելով գրական աղբյուրների վրա (դասագրքեր, ձեռնարկներ և այլն):
- **Էսսե** – արձակ ստեղծագործություն՝ քննադատության և լրագրության ժանրի որևէ խնդրի ազատ վերլուծություն:
- **Կլոր սեղան** – ինքնուրույն աշխատանքի ձևին բնորոշ է թեմատիկ բանավեճի համադրումը խմբային աշխատանքի հետ:
- **Ինքնուրույն աշխատանք համացանցում** – նոր տեղեկատվական տեխնոլոգիաները կարող են օգտագործվել հետևյալ նպատակներով՝ համացանցում անհրաժեշտ տեղեկատվության որոնման համար, երկխոսություն համացանցում, թեմատիկ ցանցային էջերի օգտագործում:
- **Չեկույց** – որևէ գիտական կամ հետազոտական թեմայի շուրջ կատարած եզրակացությունների, ստացած արդյունքների ներկայացում ուսանողի կողմից:

8. **Դասավանդման մեթոդներն են**⁶ հիմնահարցային դասախոսություն, դասախոսություն-երկխոսություն, դասախոսություն-քննարկում, *թեմատիկ սեսիոնար*, սեմինար-բանավեճ, գործնական աշխատանք՝ անհատական աշխատանք, գործնական աշխատանք՝ խմբային աշխատանք, ուսուցում գործողությամբ (action learning), իրավիճակային խնդիրների վերլուծություն, գործարար խաղեր....
9. **Ուսումնառության մեթոդներն են**⁷ մտքերի քարտեզագրում, թիմային քննարկում, իրադրությունների վերլուծություն, ալգորիթմների և հրահանգների կազմում, աղյուսակների և դասակարգման համեմատման և համակարգման սխեմաների կազմում, փորձի/հետազոտության արդյունքների վերաբերյալ եզրակացության ներկայացում....

⁶ Ներկայացված են օրինակներ: Դասավանդողը կարող է նկարագրությունը փոխել կամ լրացումներ կատարել:

⁷ Ներկայացված են օրինակներ: Դասավանդողը կարող է նկարագրությունը փոխել կամ լրացումներ կատարել:

10. Դասընթացի համառոտ բովանդակությունը, ուսումնական աշխատանքի ծավալը՝ ըստ բաժինների և թեմաների⁸.

h/h	Թեմա (բաժին)	Ուսումնական աշխատանքի ժամաքանակն ըստ տեսակների				
		դասախոսություն	սեմինար պարապլունք	գործնական աշխատանք	լաբորատոր աշխատանք	Ինքնուրույն աշխատանք
1.	Դպրոցն ու դաստիարակությունը միջնադարում: Եկեղեցական դպրոցներ, ասպետական դաստիարակություն: Վերածնունդ					
2.	Յ. Ա. Կոմենսկի, Ջ.Լոկկ	2	2			
3.	Ժ.Ժ. Ռուսոյի, Պեստալոցցու մանկավարժական ուսմունքը	2	2			
4.	Ա.Դիստերվեգ, Հերբարտ					
5.	Ռուսական դպրոցը 19-րդ դարում:Ն. Պիրոգով, Լ.Տոլստոյ: Կ.Դ.Ուշինսկի: Ա.Մակարենկո					
6.	Մինչմերոպյան հայագիր դպրոցները, Մ.Մաշտոց					
7.	Ա. Շիրակացու դպրոցը: Ս. և Ս. Սյունեցիներ: Գ. Մագիստրոս					
8.	Հ.Իմաստասեր: Անիի և Հաղպատի դպրոցները					
9.	Ն. Շնորհալի, Մ.Գոշ					
10.	Գլաձորի, Տաթևի համալսարան: Ե.Նչեցի Գ. Տաթևացի	2	2			
11.	Մասնագիտական դպրոցներ, Արհեստագործական ուսումնարաններ					
12.	Դպրոցը հայկական գաղթավայրերում					

⁸ Նման է օրացուցային պլանին

13.	19-րդ դարի ճեմարանները					
14.	Ներսիսյան դպրոց - Հ. Ալամդարյան: Խ.Աբովյան: Ղ. Աղայան	2	2			
15.	Հայկական դպրոցը սփյուռքում: Գ.Էդիլյան, Ա. Շավարշյան, Գ. Նազիկյան					
ԸՆԴԱՄԵՆԸ		8	8			

11. Ուսումնամեթոդական գրականության ապահովման քարտ

h/h	Անվանումը/հեղինակ	Հրատարակության տարի
Պարտադիր գրականություն (ՊԳ)		
1.	Ց. Ռ. Սիմոնյան «Հայ մանկավարժության պատմություն»	2006
2.	Խ. Աբովյան «Պատմություն Տիգրանի կամ Բարոյական խրատներ հայ մանուկներին»	1840
3.	Յան Ամուս Կոմենսկի «Մեծ դիդակտիկա», Երևան	1962թ
4.	Ն. Ա. Կոնսանտինով, Ե. Ն.Մեդինսկի, Մ. Ֆ. Շաբանա «Մանկավարժության պատմություն», Երևան	1972թ
Լրացուցիչ գրականություն(ԼԳ)		
1.	Ց. Ռ. Սիմոնյան «Հայ մանկավարժության պատմություն», 2 հատոր, Երևան	1988 և 2000թ
2.	Ց. Ռ. Սիմոնյան «Ակնարկներ հայ դպրոցի և մանկավարժական մտքի պատմությունից», Երևան	1971թ
3.	Ա. Խ. Մովսիսյան «Ուրվագծեր հայ դպրոցի և մանկավարժության պատմության», Երևան,	1958 թ
4.	Կ. Դ. Ուշինսկի «Մանկավարժական ընտիր երկերե, 2 հատոր, Երևան	1958թ; 1959թ
5.	Ժ.Ժ. Ռուսսո «Էմիլ կամ դաստիարակության մասին, 2 հատոր, Երևան,	1960թ.,1962թ
Համացանցային տեղեկատվական պաշարներ (ՀՏՊ)/ Էլեկտրոնային աղբյուրներ (ԷԱ)		
1.		
2.		

12. Դասընթացի ուսումնամեթոդական քարտ

12.1. Դասախոսությունների ուսումնամեթոդական քարտ

h/h	Թեմա	Ուսումնասիրվող հարցեր	Ժամաքանակ	Գրականություն ⁹
1.	Դպրոցն ու դաստիարակությունը միջնադարում: Եկեղեցական դպրոցներ, ասպետական դաստիարակություն: Վերածնունդ	<p>1.Ներկայացնել մշակույթը և գիտությունը միջնադարում, եկեղեցական համքարային, գիղիական դպրոցները:</p> <p>2. Գաղափար տալ ասպետական դաստիարակության մասին:</p> <p>3.Դպրոցը և մանկավարժական միտքը վերածննդի դարաշրջանում (Վիտորինո դա Ֆելտրե, Ֆ.Ռարլե, Թոմաս Մոր):</p>	2 (2)	<p>Յ. Ռ. Սիմոնյան «Հայ մանկավարժության պատմություն», 2006 (ՊԳ1)</p> <p>Խ. Աբովյան «Պատմություն Տիգրանի կամ բարոյական խրատներ հայ մանուկներին», 1840(ՊԳ2)</p> <p>Յան Ամոս Կոմենսկի «Մեծ դիդակտիկա», Երևան, 1962(ՊԳ3)</p> <p>Ն. Ա. Կոնսանտինով, Ե. Ն.Մեդինսկի, Մ. Ֆ. Շաբաևա «Մանկավարժության պատմություն», Երևան, 1972(ՊԳ4)</p> <p>Յ. Ռ. Սիմոնյան «Հայ մանկավարժության պատմություն», 2 հատոր, Երևան, 1988; 2000 (ԼԳ1)</p> <p>Ա. Խ. Մովսիսյան «Ուրվագծեր հայ դպրոցի և մանկավարժության պատմության», Երևան, 1958(ԼԳ3)</p>
2.	Յ. Ա. Կոմենսկի, Ջ.Լոկկ	<p>1.Յան Ամոս Կոմենսկի – Նոր ժամանակի մանկավարժության հիմնադիր: Կյանքը և մանկավարժական գործունեությունը: Փիլիսոփայական հայացքները: Հումանիզմը որպես Կոմենսկու մանկավարժության տեսության հիմք:</p> <p>2. Ջոն Լոկկի մանկավարժական հայացքները: Սոցիալ փիլիսոփայական հայացքները.</p>	2 (2)	<p>Յ. Ռ. Սիմոնյան «Հայ մանկավարժության պատմություն», 2006 (ՊԳ1)</p> <p>Խ. Աբովյան «Պատմություն Տիգրանի կամ բարոյական խրատներ հայ մանուկներին», 1840(ՊԳ2)</p> <p>Յան Ամոս Կոմենսկի «Մեծ դիդակտիկա», Երևան, 1962(ՊԳ3)</p> <p>Ն. Ա. Կոնսանտինով, Ե. Ն.Մեդինսկի, Մ. Ֆ. Շաբաևա «Մանկավարժության պատմություն», Երևան,</p>

⁹ Ըստ 12-րդ կետում նշված ցանկի, օր.՝ ՊԳ 1, ԼԳ 2 և այլն

		«Մաքուր տախտակի տեսությունը», «Ջենտլմենի դաստիարակությունը», դաստիարակության խնդիրները, միջոցները, կրթության բովանդակությունը: Ջոն Լոկկի կողմից դասային ֆեոդալական դաստիարակության համակարգի քննադատությունը: Ջոն Լոկկի ազդեցությունը Հելվեցիուսի վրա:		1972(ՊԳ4) Յ. Ռ. Սիմոնյան «Հայ մանկավարժության պատմություն», 2 հատոր, Երևան, 1988; 2000 (ԼԳ1) Ա. Խ. Մովսիսյան «Ուրվագծեր հայ դպրոցի և մանկավարժության պատմության», Երևան, 1958(ԼԳ3)
3.	Ժ.Ժ. Ռուսոյի, Պեստալոցցու մանկավարժական ուսմունքը	1. Ժ.Ժ.Ռուսոյի մանկավարժական տեսությունը: Հասարակական, քաղաքական և փիլիսոփայական հայացքները: Պայքարը ֆեոդալական հասարակության, դոգմատիկ դաստիարակության դեմ: Երեխայի անձի նկատմամբ հարգանքը, նրա իրավունքների պաշտպանությունը, համամարդկային դաստիարակության անհրաժեշտությունը: 2. Պեստալոցցու մանկավարժական գործունեությունն ու տեսությունը: Հումանիստ մանկավարժի կյանքը և մանկավարժական գործունեությունը: Դաստիարակության բովանդակությունն ու նշանակությունը: Երեխաների ընդունակությունների զարգացումը ուսուցման գործընթացում, զննականության սկզբունքի հոգեբանական հիմնավորումը:		Յ. Ռ. Սիմոնյան «Հայ մանկավարժության պատմություն», 2006 (ՊԳ1) Խ. Աբովյան «Պատմություն Տիգրանի կամ բարոյական խրատներ հայ մանուկներին», 1840(ՊԳ2) Յան Ամոս Կոմենսկի «Մեծ դիդակտիկա», Երևան, 1962(ՊԳ3) Ն. Ա. Կոնսանտինով, Ե. Ն.Մեդինսկի, Մ. Ֆ. Շաբաևա «Մանկավարժության պատմություն», Երևան, 1972(ՊԳ4) Յ. Ռ. Սիմոնյան «Հայ մանկավարժության պատմություն», 2 հատոր, Երևան, 1988; 2000 (ԼԳ1) Ա. Խ. Մովսիսյան «Ուրվագծեր հայ դպրոցի և մանկավարժության պատմության», Երևան, 1958(ԼԳ3)

		Տարրական կրթության տեսության և պրակտիկայի զարգացումը: Բոլոր գիտությունների պարզագույն էլեմենտները:		
4.	Ա. Դիստերվեզ, Հերբարտ	1. Դիստերվեզի դիդակտիկական հայացքները հիմնված բնահարմարության սկզբունքի վրա: Դիստերվեզը զարգացնող ուսուցման և ուսուցչի մասին: 2. Ի. Հերբարտը ուսուցման պրոցեսի կառուցվածքի և նրա աստիճանների մասին : Հերբարտը բարոյական դաստիարակության բովանդակության մասին:	2 (2)	Յ. Ռ. Սիմոնյան «Հայ մանկավարժության պատմություն», 2006 (ՊԳ1) Իս. Աբովյան «Պատմություն Տիգրանի կամ բարոյական խրատներ հայ մանուկներին», 1840(ՊԳ2) Յան Ամոս Կոմենսկի «Մեծ դիդակտիկա», Երևան, 1962(ՊԳ3) Ն. Ա. Կոնսանտինով, Ե. Ն.Մեդինսկի, Մ. Ֆ. Շաբաևա «Մանկավարժության պատմություն», Երևան, 1972(ՊԳ4) Յ. Ռ. Սիմոնյան «Հայ մանկավարժության պատմություն», 2 հատոր, Երևան, 1988; 2000 (ԼԳ1) Ա. Իս. Մովսիսյան «Ուրվագծեր հայ դպրոցի և մանկավարժության պատմության», Երևան, 1958(ԼԳ3)
5.	Ռուսական դպրոցը 19-րդ դարում:Ն. Պիրոգով, Լ.Տոլստոյ: Կ.Դ.Ուշինսկի: Ա.Մակարենկո	1. Մանկավարժական գործիչները, լուսավորիչների գաղափարները (19-րդ դ.):Վ.Գ.Բելինսկին դաստիարակության մասին: 2 Ն.Չ.Պիրագովի մանկավարժական գաղափարները «Կյանքի հարցեր» հոդվածը: Համամարդկային դաստիարակության գաղափարները:	2 (2)	Յ. Ռ. Սիմոնյան «Հայ մանկավարժության պատմություն», 2006 (ՊԳ1) Իս. Աբովյան «Պատմություն Տիգրանի կամ բարոյական խրատներ հայ մանուկներին», 1840(ՊԳ2) Յան Ամոս Կոմենսկի «Մեծ դիդակտիկա», Երևան, 1962(ՊԳ3) Ն. Ա. Կոնսանտինով, Ե. Ն.Մեդինսկի, Մ. Ֆ. Շաբաևա «Մանկավարժության պատմություն», Երևան,

		<p>3. Լ.Ն.Տոլստոյի մանկավարժական գաղափարները և գործունեությունը: Յասնայա Պոլյանայի դպրոցը. ազատ դաստիարակության սկզբունքների կիրառումը:</p> <p>4. Կ. Դ. Ուշինսկին գիտական-մանկավարժության հիմնադիր,: ժողովրդայնության գաղափարը որպես դաստիարակության և կրթության հիմք:</p> <p>5. Մանկավարժությունը որպես գիություն և արվեստ: «Մանկավարժական մարդաբանություն»:</p> <p>6. Աշխատանքային դաստիարակության տեսության մշակումը: Մակարենկոն կոլեկտիվի մասին՝ «Դրոշներ աշտարակի վրա»:</p>		<p>1972(ՊԳ4)</p> <p>Յ. Ռ. Սիմոնյան «Հայ մանկավարժության պատմություն», 2 հատոր, Երևան, 1988; 2000 (ԼԳ1)</p> <p>Ա. Խ. Մովսիսյան «Ուրվագծեր հայ դպրոցի և մանկավարժության պատմության», Երևան, 1958(ԼԳ3)</p>
6.	Մինչմեսրոպյան հայագիր դպրոցները, Մ. Մաշտոց	<p>1. Դպրոցն ու դաստիարակությունը մինչև Մեսրոպյան հայագիր դպրոցը:</p> <p>2. Տեղեկություն հայկական լեռնաշխարհի և հայ ժողովրդի սկզբնավորման և կազմավորման պատմության վերաբերյալ:</p> <p>3. Դաստիարակությունը ն/դ հասարակարգում և ստրկատիրության նախնական շրջանակում:</p>	2 (2)	<p>Յ. Ռ. Սիմոնյան «Հայ մանկավարժության պատմություն», 2006 (ՊԳ1)</p> <p>Խ. Աբովյան «Պատմություն Տիգրանի կամ բարոյական խրատներ հայ մանուկներին», 1840(ՊԳ2)</p> <p>Յան Ամուս Կոմենսկի «Մեծ դիդակտիկա», Երևան, 1962(ՊԳ3)</p> <p>Ն. Ա. Կոնսանտինով, Ե. Ն. Մեդինսկի, Մ. Ֆ. Շաբաևա «Մանկավարժության պատմություն», Երևան, 1972(ՊԳ4)</p> <p>Յ. Ռ. Սիմոնյան «Հայ մանկավարժության</p>

				<p>պատմություն», 2 հատոր, Երևան, 1988; 2000 (ԼԳ1)</p> <p>Ա. Խ. Մովսիսյան «Ուրվագծեր հայ դպրոցի և մանկավարժության պատմության», Երևան, 1958(ԼԳ3)</p>
7.	<p>Ա. Շիրակացու դպրոցը: Ս. և Ս. Սյունեցիներ: Գ. Մազիստրոս</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Դպրոցն ու դաստիարակությունը մինչև Մեսոպոտամիայի հայագիր դպրոցը: 2. Տեղեկություն հայկական լեռնաշխարհի և հայ ժողովրդի սկզբնավորման և կազմավորման պատմության վերաբերյալ: 3. Դաստիարակությունը ն/դ հասարակարգում և ստրկատիրության նախնական շրջանակում: 		<p>Յ. Ռ. Սիմոնյան «Հայ մանկավարժության պատմություն», 2006 (ՊԳ1)</p> <p>Խ. Աբովյան «Պատմություն Տիգրանի կամ բարոյական խրատներ հայ մանուկներին», 1840(ՊԳ2)</p> <p>Յան Ամուս Կոմենսկի «Մեծ դիդակտիկա», Երևան, 1962(ՊԳ3)</p> <p>Ն. Ա. Կոնսանտինով, Ե. Ն.Մեդինսկի, Մ. Ֆ. Շաբաևա «Մանկավարժության պատմություն», Երևան, 1972(ՊԳ4)</p> <p>Յ. Ռ. Սիմոնյան «Հայ մանկավարժության պատմություն», 2 հատոր, Երևան, 1988; 2000 (ԼԳ1)</p> <p>Ա. Խ. Մովսիսյան «Ուրվագծեր հայ դպրոցի և մանկավարժության պատմության», Երևան, 1958(ԼԳ3)</p>
8.	<p>Հ.Իմաստասեր: Անիի և Հաղպատի դպրոցները</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Հովհ. Իմաստասեր Սարկավազ (1045-1129թթ.) նրանց մանկավարժական հայացքները: Դպրոցական ցանցի ընդարձակումը, ուսուցման բովանդակությունը, մեթոդները, սկզբունքները, դասի կազմակերպման ձևերը: Նոր դասագրքերը /քերականություն, թվարանություն/: 2. Անիի դպրոցները: 3. Հաղպատի դպրոցները: 	2 (2)	<p>Յ. Ռ. Սիմոնյան «Հայ մանկավարժության պատմություն», 2006 (ՊԳ1)</p> <p>Խ. Աբովյան «Պատմություն Տիգրանի կամ բարոյական խրատներ հայ մանուկներին», 1840(ՊԳ2)</p> <p>Յան Ամուս Կոմենսկի «Մեծ դիդակտիկա», Երևան, 1962(ՊԳ3)</p> <p>Ն. Ա. Կոնսանտինով, Ե. Ն.Մեդինսկի, Մ. Ֆ. Շաբաևա «Մանկավարժության պատմություն», Երևան,</p>

				<p>1972(ՊԳ4)</p> <p>Յ. Ռ. Սիմոնյան «Հայ մանկավարժության պատմություն», 2 հատոր, Երևան, 1988; 2000 (ԼԳ1)</p> <p>Ա. Խ. Մովսիսյան «Ուրվագծեր հայ դպրոցի և մանկավարժության պատմության», Երևան, 1958(ԼԳ3)</p>
9.	Ն. Շնորհալի, Մ.Գոշ	<p>1. Ներսես Շնորհալի, Պահլավունի (1101-1173թ.): Դպրոցի քննադատությունը, նոր ոճով աշխատանքների կազմակերպումը: Շնորհալու Առակ-հանելուկները, դրանց կրթադաստիարակչական նշանակությունը:</p> <p>2. Մխիթար Գոշ (1130-1213թթ.): Գետիկի և Նոր Գետիկի դպրոցներ: «Դատաստանագիրք Հայոց»-ում լուսավորության հարցերը: Գոշի առակների դաստիարակչական նշանակությունը:</p>	2 (2)	<p>Յ. Ռ. Սիմոնյան «Հայ մանկավարժության պատմություն», 2006 (ՊԳ1)</p> <p>Խ. Աբովյան «Պատմություն Տիգրանի կամ բարոյական խրատներ հայ մանուկներին», 1840(ՊԳ2)</p> <p>Յան Ամուս Կոմենսկի «Մեծ դիդակտիկա», Երևան, 1962(ՊԳ3)</p> <p>Ն. Ա. Կոնսանտինով, Ե. Ն.Մեդինսկի, Մ. Ֆ. Շաբաևա «Մանկավարժության պատմություն», Երևան, 1972(ՊԳ4)</p> <p>Յ. Ռ. Սիմոնյան «Հայ մանկավարժության պատմություն», 2 հատոր, Երևան, 1988; 2000 (ԼԳ1)</p> <p>Ա. Խ. Մովսիսյան «Ուրվագծեր հայ դպրոցի և մանկավարժության պատմության», Երևան, 1958(ԼԳ3)</p>
10.	Գլաձորի, Տաթևի համալսարան: Ե.Նչեցի Գ. Տաթևացի	<p>1. Եսայի Նչեցի (1250/54-1338թթ.): Գլաձորի համալսարան: Ուսուցչի, սովորողների աշխատասիրության, ինքնուրույնության, անհատի ձևավորման գործում բարոյական գործունեության մասին: Նչեցու դիդակտիկական հայացքները:</p> <p>2. Գրիգոր Տաթևացի (1346-1409թթ.).</p>	2 (2)	<p>Յ. Ռ. Սիմոնյան «Հայ մանկավարժության պատմություն», 2006 (ՊԳ1)</p> <p>Խ. Աբովյան «Պատմություն Տիգրանի կամ բարոյական խրատներ հայ մանուկներին», 1840(ՊԳ2)</p> <p>Յան Ամուս Կոմենսկի «Մեծ դիդակտիկա», Երևան,</p>

		<p>Մանկավարժական հայացքները: «Սահմանադրություն դաստիարակության» գիրքը: Անձի ձևավորման գործում դաստիարակության միջավայրի և ժառանգության դերի գնահատումը՝ «Լվացած մագաղաթ կամ մաքուր պնակիտ»: Տարիքային պարբերացումն ըստ Տաթևացու: Ուսուցչի դերի գահատումը: Նրա ետադիմական հայացքները կանանց կրթության և մարմնական պատիժների հարցում:</p>		<p>1962(ՊԳ3) Ն. Ա. Կոնսանտինով, Ե. Ն.Մեդինսկի, Ս. Ֆ. Շաբանա «Մանկավարժության պատմություն», Երևան, 1972(ՊԳ4) Յ. Ռ. Սիմոնյան «Հայ մանկավարժության պատմություն», 2 հատոր, Երևան, 1988; 2000 (ԼԳ1) Ա. Խ. Մովսիսյան «Ուրվագծեր հայ դպրոցի և մանկավարժության պատմության», Երևան, 1958(ԼԳ3)</p>
11.	<p>Մասնագիտական դպրոցներ, Արհեստագործական ուսումնարաններ</p>	<p>1. Ժամանակաշրջանը և դպրոցի մանկավարժության վիճակը: Ցարիզմի և թուրքական բռնապետության ազգահալած քաղաքականությունը: Բարեգործական ընկերությունները: Հայ ուսուցիչների 1882թ. առաջին համագումարը: Ուսուցչական կադրերի պատրաստման հարցերը և ուսումնական հաստատությունները:</p> <p>2. Մ. Խրիմյանի և Ս. Վիչենյանի արհեստագործական ուսումնարանները», Մանասարյան վարժարան:</p> <p>3. Ծաղկոց-մանկապարտեզ. I մանկապարտեզ նոր տիպի (Ֆրյոբելյան) 1882թ. Թիֆլիս, հետագայում՝ Եևան- Ալեքսանդրապոլ, Զմյուռնիա, Կ.Պոլիս: Դպրոցի և</p>		<p>Յ. Ռ. Սիմոնյան «Հայ մանկավարժության պատմություն», 2006 (ՊԳ1) Խ. Աբովյան «Պատմություն Տիգրանի կամ բարոյական խրատներ հայ մանուկներին», 1840(ՊԳ2) Յան Ամոս Կոմենսկի «Մեծ դիդակտիկա», Երևան, 1962(ՊԳ3) Ն. Ա. Կոնսանտինով, Ե. Ն.Մեդինսկի, Ս. Ֆ. Շաբանա «Մանկավարժության պատմություն», Երևան, 1972(ՊԳ4) Յ. Ռ. Սիմոնյան «Հայ մանկավարժության պատմություն», 2 հատոր, Երևան, 1988; 2000 (ԼԳ1) Ա. Խ. Մովսիսյան «Ուրվագծեր հայ դպրոցի և մանկավարժության պատմության», Երևան, 1958(ԼԳ3)</p>

		լուսավորության ասպարեզի ականավոր գործիչներ:		
12.	Դպրոցը հայկական գաղթավայրերում	<p>1. Դպրոցի վիճակը հայկական գաղթավայրերում: 1512 թ. Վենետիկում հայերեն առաջին գրքի տպագրությունը: Մխիթարյանների լուսավորչական գործունեությունը, դպրոցների հիմնումը: (Մխիթարյան միաբանություն):</p> <p>2. Մովսես Բաղրամյանի և Շահամիր Շահամիրյանի մոտեցումը լուսավորության գործին որպես ազգային ազատագրական պայքարի միջոց «Նոր տետրակ», «Որոգայթ փառաց» աշխատությունները:</p>	2 (2)	<p>Յ. Ռ. Սիմոնյան «Հայ մանկավարժության պատմություն», 2006 (ՊԳ1)</p> <p>Խ. Աբովյան «Պատմություն Տիգրանի կամ բարոյական խրատներ հայ մանուկներին», 1840(ՊԳ2)</p> <p>Յան Ամոս Կոմենսկի «Մեծ դիդակտիկա», Երևան, 1962(ՊԳ3)</p> <p>Ն. Ա. Կոնսանտինով, Ե. Ն.Մեդինսկի, Մ. Ֆ. Շաբանա «Մանկավարժության պատմություն», Երևան, 1972(ՊԳ4)</p> <p>Յ. Ռ. Սիմոնյան «Հայ մանկավարժության պատմություն», 2 հատոր, Երևան, 1988; 2000 (ԼԳ1)</p> <p>Ա. Խ. Մովսիսյան «Ուրվագծեր հայ դպրոցի և մանկավարժության պատմության», Երևան, 1958(ԼԳ3)</p>
13.	19-րդ դարի ճեմարանները	Մոսկվայի Լազարյան ճեմարան (1815թ.): Էջմիածնի Գևորգյան (1874թ.) և Սլյուտարի (1838թ.) ճեմարանները: Ներկայացնել նրանց հիմնադիրներին և նրանց դերը հայ դպրոցի լուսավորության գործում:		<p>Յ. Ռ. Սիմոնյան «Հայ մանկավարժության պատմություն», 2006 (ՊԳ1)</p> <p>Խ. Աբովյան «Պատմություն Տիգրանի կամ բարոյական խրատներ հայ մանուկներին», 1840(ՊԳ2)</p> <p>Յան Ամոս Կոմենսկի «Մեծ դիդակտիկա», Երևան, 1962(ՊԳ3)</p> <p>Ն. Ա. Կոնսանտինով, Ե. Ն.Մեդինսկի, Մ. Ֆ. Շաբանա «Մանկավարժության պատմություն», Երևան, 1972(ՊԳ4)</p>

				<p>Յ. Ռ. Միմոնյան «Հայ մանկավարժության պատմություն», 2 հատոր, Երևան, 1988; 2000 (ԼԳ1)</p> <p>Ա. Խ. Մովսիսյան «Ուրվագծեր հայ դպրոցի և մանկավարժության պատմության», Երևան, 1958(ԼԳ3)</p>
14.	Ներսիսյան դպրոց - Հ. Ալամդարյան: Խ.Աբովյան: Ղ. Աղայան	<p>Ալամդարյանը որպես Թիֆլիսի Ներսիսյան դպրոցի առաջին տեսուչ: Լազարյան ճեմարանում նրա կատարած բեղմնավոր աշխատանքը և բարեփոխումները կրթության գործում:</p> <p>1. Աբովյանը որպես աշխարհաբարի հիմնադիր: 2. «Նախաշավիղ», «Պատմություն Տիգրանի» աշխատությունները: 3. Աբովյանի մանկավարժական հայացքները: 4. Աբովյանը ֆիզիկական և աշխատանքային դաստիարակության մասին:</p> <p>Աղայանի մանկավարժական գործունեությունը: Աղայանի դասագրքերը: Երեխաների անհատական, տարիքային առանձնահատկությունների, մեթոդների, սկզբունքների հաշվառումը:</p>	2 (2)	<p>Յ. Ռ. Միմոնյան «Հայ մանկավարժության պատմություն», 2006 (ՊԳ1)</p> <p>Խ. Աբովյան «Պատմություն Տիգրանի կամ բարոյական խրատներ հայ մանուկներին», 1840(ՊԳ2)</p> <p>Յան Ամոս Կոմենսկի «Մեծ դիդակտիկա», Երևան, 1962(ՊԳ3)</p> <p>Ն. Ա. Կոնսանտինով, Ե. Ն.Մեդինսկի, Մ. Ֆ. Շաբաևա «Մանկավարժության պատմություն», Երևան, 1972(ՊԳ4)</p> <p>Յ. Ռ. Միմոնյան «Հայ մանկավարժության պատմություն», 2 հատոր, Երևան, 1988; 2000 (ԼԳ1)</p> <p>Ա. Խ. Մովսիսյան «Ուրվագծեր հայ դպրոցի և մանկավարժության պատմության», Երևան, 1958(ԼԳ3)</p>
15.	Հայկական դպրոցը սփյուռքում: Գ.Էդիլյան, Ա. Շավարշյան, Գ. Նազիկյան	<p>1. Սփյուռքահայ դպրոցների դերն ու կարևորությունը երեխաների հայեցի դաստիարակության գործում: 2. Աշխարհասփյուռ հայ դպրոցների կարևորությունը:</p>		<p>Յ. Ռ. Միմոնյան «Հայ մանկավարժության պատմություն», 2006 (ՊԳ1)</p> <p>Խ. Աբովյան «Պատմություն Տիգրանի կամ բարոյական</p>

		<p>1. Մանկավարժության պրոֆեսոր Գ. Էդիլյանը 1903թ. ավարտելով Գևորգյան ճեմարանի դասարանական դասընթացը 1 տարի անց մեկնում է Գերմանիա, սովորում է Էնայի, իսկ հետո Լայպցիկի համալսարաններում: Բեռնի համալսարանում պաշտպանում է «Քննադատություն Ցիլլերի ձևական աստիճանի» դոկտորական դիսերտացիան: Վերադառնալով հայրենիք աշխատում է Գևորգյան ճեմարանում, Ներսիսյան դպրոցում, ապա Երևանում: Նրա հեղինակությամբ 1930-ական թ. լույս են տեսնում 2-րդ, 3-րդ, 4-րդ դասարանների «Հայոց լեզու» դասագրքերը:</p> <p>2. Շավարձյանը հեղինակել է 1-ին, 2-րդ, 3-րդ, 4-րդ դասարանների «Կյանք և հաշիվ» թվաբանության դասագիրքը: Կազմել է հայ մանկավարժության պատմության ամբողջական դասընթացը, կազմել է մանկավարժության պատմություն քրեստոմատիա-ձեռնարկները: 1958թ. լույս է տեսել Շավարձյանի «Հայ մանկավարժների»-Ա և Բ գրքերը:</p> <p>3. Ա. Մովսիսյանի կատարած աշխատանքը «Հայ դպրոցի և մանկավարժական մտքի պատմության» մշակման գործում:</p>		<p>խրատներ հայ մանուկներին», 1840(ՊԳ2)</p> <p>Յան Ամոս Կոմենսկի «Մեծ դիդակտիկա», Երևան, 1962(ՊԳ3)</p> <p>Ն. Ա. Կոնսանտինով, Ե. Ն.Մեդինսկի, Մ. Ֆ. Շաբաևա «Մանկավարժության պատմություն», Երևան, 1972(ՊԳ4)</p> <p>Յ. Ռ. Սիմոնյան «Հայ մանկավարժության պատմություն», 2 հատոր, Երևան, 1988; 2000 (ԼԳ1)</p> <p>Ա. Խ. Մովսիսյան «Ուրվագծեր հայ դպրոցի և մանկավարժության պատմության», Երևան, 1958(ԼԳ3)</p>
--	--	--	--	--

12.2. Գործնական աշխատանքների /սեմինար պարապմունքների ուսումնամեթոդական քարտ

h/h	Թեմա	Ուսումնասիրվող հարցեր	Ժամաքանակ	Մտուցման ձևը	Գրականություն ¹⁰
1.	Դպրոցն ու դաստիարակությունը միջնադարում: Եկեղեցական դպրոցներ, ասպետական դաստիարակություն: Վերածնունդ	<p>1.Ներկայացնել մշակույթը և գիտությունը միջնադարում, եկեղեցական համաքարային, գիղիական դպրոցները:</p> <p>2. Գաղափար տալ ասպետական դաստիարակության մասին:</p> <p>3.Դպրոցը և մանկավարժական միտքը վերածննդի դարաշրջանում (Վիտորիո դա Ֆելտրե, Ֆ.Ռաբլե, Թոմաս Մոր):</p>	(2)	Ռեֆերատ, Էսսե Կլոր սեղան ,Ձեկույց Ինքնուրույն աշխատանք համացանցում	<p>Յ. Ռ. Սիմոնյան «Հայ մանկավարժության պատմություն», 2006 (ՊԳ1)</p> <p>Խ. Աբովյան «Պատմություն Տիգրանի կամ քարոյական խրատներ հայ մանուկներին», 1840(ՊԳ2)</p> <p>Յան Ամոս Կոմենսկի «Մեծ դիդակտիկա», Երևան, 1962(ՊԳ3)</p> <p>Ն. Ա. Կոնսանտինով, Ե. Ն.Մեդինսկի, Մ. Ֆ. Շարանա «Մանկավարժության պատմություն», Երևան, 1972(ՊԳ4)</p> <p>Յ. Ռ. Սիմոնյան «Հայ մանկավարժության պատմություն», 2 հատոր, Երևան, 1988; 2000 (ԼԳ1)</p> <p>Ա. Խ. Մովսիսյան «Ուրվագծեր հայ դպրոցի և մանկավարժության պատմության», Երևան, 1958(ԼԳ3)</p>
2.	Յ. Ա. Կոմենսկի, Ջ.Լոկկ	1.Յան Ամոս Կոմենսկի – Նոր ժամանակի մանկավարժության հիմնադիր: Կյանքը և մանկավարժական	2	Ռեֆերատ, Էսսե Կլոր սեղան	Յ. Ռ. Սիմոնյան «Հայ մանկավարժության պատմություն», 2006 (ՊԳ1)

¹⁰ Ըստ 12-րդ կետում նշված ցանկի, օր.՝ ՊԳ 1, ԼԳ 2 և այլն

		<p>գործունեությունը: Փիլիսոփայական հայացքները: Հումանիզմը որպես Կոմենսկու մանկավարժության տեսության հիմք:</p> <p>2. Ջոն Լոկկի մանկավարժական հայացքները: Սոցիալ փիլիսոփայական հայացքները. «Մաքուր տախտակի տեսությունը», «Ջենտլմենի դաստիարակությունը», դաստիարակության խնդիրները, միջոցները, կրթության բովանդակությունը: Ջոն Լոկկի կողմից դասային ֆեոդալական դաստիարակության համակարգի քննադատությունը: Ջոն Լոկկի ազդեցությունը Հելվեցիուսի վրա:</p>		<p>,Չեկոյց Ինքնուրույն աշխատանք համացանցում</p>	<p>Խ. Աբովյան «Պատմություն Տիգրանի կամ Բարոյական խրատներ հայ մանուկներին», 1840(ՊԳ2)</p> <p>Յան Ամոս Կոմենսկի «Մեծ դիդակտիկա», Երևան, 1962(ՊԳ3)</p> <p>Ն. Ա. Կոնսանտինով, Ե. Ն.Մեդինսկի, Մ. Ֆ. Շաբաևա «Մանկավարժության պատմություն», Երևան, 1972(ՊԳ4)</p> <p>Յ. Ռ. Սիմոնյան «Հայ մանկավարժության պատմություն», 2 հատոր, Երևան, 1988; 2000 (ԼԳ1)</p> <p>Ա. Խ. Մովսիսյան «Ուրվագծեր հայ դպրոցի և մանկավարժության պատմության», Երևան, 1958(ԼԳ3)</p>
3.	Ժ.Ժ. Ռուսսոյի, Պեստալոցցու մանկավարժական ուսմունքը	<p>1. Ժ.Ժ.Ռուսսոյի մանկավարժական տեսությունը: Հասարակական, քաղաքական և փիլիսոփայական հայացքները: Պայքարը ֆեոդալական հասարակության, դոգմատիկ դաստիարակության դեմ: Երեխայի անձինկատմամբ հարգանքը, նրա իրավունքների պաշտպանությունը, համամարդկային դաստիարակության անհրաժեշտությունը:</p> <p>2. Պեստալոցցու մանկավարժական գործունեությունն ու տեսությունը: Հումանիստ մանկավարժի կյանքը և</p>	2	<p>Ռեֆերատ, Էսսե Կլոր սեղան ,Չեկոյց Ինքնուրույն աշխատանք համացանցում</p>	<p>Յ. Ռ. Սիմոնյան «Հայ մանկավարժության պատմություն», 2006 (ՊԳ1)</p> <p>Խ. Աբովյան «Պատմություն Տիգրանի կամ Բարոյական խրատներ հայ մանուկներին», 1840(ՊԳ2)</p> <p>Յան Ամոս Կոմենսկի «Մեծ դիդակտիկա», Երևան, 1962(ՊԳ3)</p> <p>Ն. Ա. Կոնսանտինով, Ե. Ն.Մեդինսկի, Մ. Ֆ. Շաբաևա «Մանկավարժության պատմություն», Երևան, 1972(ՊԳ4)</p> <p>Յ. Ռ. Սիմոնյան «Հայ մանկավարժության</p>

		<p>մանկավարժական գործունեությունը: Դաստիարակության բովանդակությունն ու նշանակությունը: Երեխաների ընդունակությունների զարգացումը ուսուցման գործընթացում, զննականության սկզբունքի հոգեբանական հիմնավորումը: Տարրական կրթության տեսության և պրակտիկայի զարգացումը: Բոլոր գիտությունների պարզագույն էլեմենտները:</p>			<p>պատմություն», 2 հատոր, Երևան, 1988; 2000 (ԼԳ1)</p> <p>Ա. Խ. Մովսիսյան «Ուրվագծեր հայ դպրոցի և մանկավարժության պատմության», Երևան, 1958(ԼԳ3)</p>
4.	Ա.Դիստերվեզ, Հերբարտ	<p>1. Դիստերվերգի դիդակտիկական հայացքները հիմնված բնահարմարության սկզբունքի վրա: Դիստերվեզը զարգացնող ուսուցման և ուսուցչի մասին:</p> <p>2. Ի. Հերբարտը ուսուցման պրոցեսի կառուցվածքի և նրա աստիճանների մասին : Հերբարտը բարոյական դաստիարակության բովանդակության մասին:</p>	2	<p>Ռեֆերատ, Էսսե</p> <p>Կլոր սեղան ,Չեկոյց</p> <p>Ինքնուրույն աշխատանք համացանցում</p>	<p>Յ. Ռ. Միմոնյան «Հայ մանկավարժության պատմություն», 2006 (ՊԳ1)</p> <p>Իս. Աբովյան «Պատմություն Տիգրանի կամ բարոյական խրատներ հայ մանուկներին», 1840(ՊԳ2)</p> <p>Յան Ամոս Կոմենսկի «Մեծ դիդակտիկա», Երևան, 1962(ՊԳ3)</p> <p>Ն. Ա. Կոնսանտինով, Ե. Ն.Մեդինսկի, Մ. Ֆ. Շաբանա «Մանկավարժության պատմություն», Երևան, 1972(ՊԳ4)</p> <p>Յ. Ռ. Միմոնյան «Հայ մանկավարժության պատմություն», 2 հատոր, Երևան, 1988; 2000 (ԼԳ1)</p> <p>Ա. Խ. Մովսիսյան «Ուրվագծեր հայ դպրոցի և մանկավարժության պատմության», Երևան, 1958(ԼԳ3)</p>

5.	<p>Ռուսական դպրոցը 19-րդ դարում: Ն. Պիրոգով, Լ. Տոլստոյ: Կ. Դ. Ուշինսկի: Ա. Մակարենկո</p>	<p>1. Մանկավարժական գործիչները, լուսավորիչների գաղափարները (19-րդ դ.): Կ. Գ. Բելինսկին դաստիարակության մասին:</p> <p>2 Ն. Ն. Պիրագովի մանկավարժական գաղափարները «Կյանքի հարցեր» հոդվածը: Համամարդկային դաստիարակության գաղափարները:</p> <p>3. Լ. Ն. Տոլստոյի մանկավարժական գաղափարները և գործունեությունը: Յասնայա Պոլյանայի դպրոցը. ազատ դաստիարակության սկզբունքների կիրառումը:</p> <p>4. Կ. Դ. Ուշինսկին գիտական-մանկավարժության հիմնադիր, ժողովրդայնության գաղափարը որպես դաստիարակության և կրթության հիմք:</p> <p>5. Մանկավարժությունը որպես գիություն և արվեստ: «Մանկավարժական մարդաբանություն»:</p> <p>6. Աշխատանքային դաստիարակության տեսության մշակումը: Մակարենկոն կոլեկտիվի մասին՝ «Դրոշներ աշտարակի վրա»:</p>	2(2)	<p>Ռեֆերատ, Էսսե</p> <p>Կլոր սեղան , Չեկույց</p> <p>Ինքնուրույն աշխատանք համացանցում</p>	<p>Յ. Ռ. Միմոնյան «Հայ մանկավարժության պատմություն», 2006 (ՊԳ1)</p> <p>Խ. Աբովյան «Պատմություն Տիգրանի կամ բարոյական խրատներ հայ մանուկներին», 1840(ՊԳ2)</p> <p>Յան Ամոս Կոմենսկի «Մեծ դիդակտիկա», Երևան, 1962(ՊԳ3)</p> <p>Ն. Ա. Կոնսանտինով, Ե. Ն. Մեդինսկի, Մ. Ֆ. Շաբանա «Մանկավարժության պատմություն», Երևան, 1972(ՊԳ4)</p> <p>Յ. Ռ. Միմոնյան «Հայ մանկավարժության պատմություն», 2 հատոր, Երևան, 1988; 2000 (ԼԳ1)</p> <p>Ա. Խ. Մովսիսյան «Ուրվագծեր հայ դպրոցի և մանկավարժության պատմության», Երևան, 1958(ԼԳ3)</p>
6.	<p>Մինչև 19-րդ դարի հայագիր դպրոցները, Մ. Մաշտոց</p>	<p>4. Դպրոցն ու դաստիարակությունը մինչև Մեսոպոտամիայի հայագիր դպրոցը:</p> <p>5. Տեղեկություն հայկական լեռնաշխարհի և հայ ժողովրդի սկզբնավորման և կազմավորման պատմության վերաբերյալ:</p>	2(2)	<p>Ռեֆերատ, Էսսե</p> <p>Կլոր սեղան , Չեկույց</p> <p>Ինքնուրույն աշխատանք</p>	<p>Յ. Ռ. Միմոնյան «Հայ մանկավարժության պատմություն», 2006 (ՊԳ1)</p> <p>Խ. Աբովյան «Պատմություն Տիգրանի կամ բարոյական խրատներ հայ մանուկներին»,</p>

		Դաստիարակությունը և/դ հասարակարգում և ստրկատիրության նախնական շրջանակում:		համացանցում	1840(ՊԳ2) Յան Ամոս Կոմենսկի «Մեծ դիդակտիկա», Երևան, 1962(ՊԳ3) Ն. Ա. Կոնսանտինով, Ե. Ն.Մեդինսկի, Մ. Ֆ. Շաբանա «Մանկավարժության պատմություն», Երևան, 1972(ՊԳ4) Յ. Ռ. Սիմոնյան «Հայ մանկավարժության պատմություն», 2 հատոր, Երևան, 1988; 2000 (ԼԳ1) Ա. Խ. Մովսիսյան «Ուրվագծեր հայ դպրոցի և մանկավարժության պատմության», Երևան, 1958(ԼԳ3)
7.	Ն. Շնորհալի, Մ.Գոշ	3. Ներսես Շնորհալի, Պահլավունի (1101-1173թ.): Դպրոցի քննադատությունը, նոր ոճով աշխատանքների կազմակերպումը: Շնորհալու Առակ-հանելուկները, դրանց կրթադաստիարակչական նշանակությունը: Մխիթար Գոշ (1130-1213թթ.): Գետիկի և Նոր Գետիկի դպրոցներ: «Դատաստանագիրք Հայոց»-ում լուսավորության հարցերը: Գոշի առակների դաստիարակչական նշանակությունը:	2	Ռեֆերատ, Էսսե Կլոր սեղան ,2եկույց Ինքնուրույն աշխատանք համացանցում	Յ. Ռ. Սիմոնյան «Հայ մանկավարժության պատմություն», 2006 (ՊԳ1) Խ. Աբովյան «Պատմություն Տիգրանի կամ Բարոյական խրատներ հայ մանուկներին», 1840(ՊԳ2) Յան Ամոս Կոմենսկի «Մեծ դիդակտիկա», Երևան, 1962(ՊԳ3) Ն. Ա. Կոնսանտինով, Ե. Ն.Մեդինսկի, Մ. Ֆ. Շաբանա «Մանկավարժության պատմություն», Երևան, 1972(ՊԳ4) Յ. Ռ. Սիմոնյան «Հայ մանկավարժության պատմություն», 2 հատոր, Երևան, 1988; 2000 (ԼԳ1)

					Ա. Խ. Մովսիսյան «Ուրվագծեր հայ դպրոցի և մանկավարժության պատմության», Երևան, 1958(ԼԳ3)
8.	Գլաձորի, Տաթևի համալսարան: Ե.Նչեցի Գ. Տաթևացի	3. Եսայի Նչեցի (1250/54-1338թթ.): Գլաձորի համալսարան: Ուսուցչի, սովորողների աշխատասիրության, ինքնուրույնության,անհատի ձևավորման գործում բարոյական գործունեության մասին: Նչեցու դիդակտիկական հայացքները: Գրիգոր Տաթևացի (1346-1409թթ.). Մանկավարժական հայացքները: «Մահմանադրություն դաստիարակության» գիրքը: Անձի ձևավորման գործում դաստիարակության միջավայրի և ժառանգության դերի գնահատումը` «Լվացած մագաղաթ կամ մաքուր պնակիտ»: Տարիքային պարբերացումն ըստ Տաթևացու: Ուսուցչի դերի գահատումը: Նրա ետադիմական հայացքները կանանց կրթության և մարմնական պատիժների հարցում:	2(2)	Ռեֆերատ, Էսսե Կլոր սեղան ,Չեկույց Ինքնուրույն աշխատանք համացանցում	Յ. Ռ. Միմոնյան «Հայ մանկավարժության պատմություն», 2006 (ՊԳ1) Խ. Աբովյան «Պատմություն Տիգրանի կամ բարոյական խրատներ հայ մանուկներին», 1840(ՊԳ2) Յան Ամոս Կոմենսկի «Մեծ դիդակտիկա», Երևան, 1962(ՊԳ3) Ն. Ա. Կոնսանտինով, Ե. Ն.Մեդինսկի, Մ. Ֆ. Շաբանա «Մանկավարժության պատմություն», Երևան, 1972(ՊԳ4) Յ. Ռ. Միմոնյան «Հայ մանկավարժության պատմություն», 2 հատոր, Երևան, 1988; 2000 (ԼԳ1) Ա. Խ. Մովսիսյան «Ուրվագծեր հայ դպրոցի և մանկավարժության պատմության», Երևան, 1958(ԼԳ3)
9.	Մասնագիտական դպրոցներ, Արհեստագործական ուսումնարաններ	4. Ժամանակաշրջանը և դպրոցի մանկավարժության վիճակը: Ցարիզմի և թուրքական բռնապետության ազգահալած քաղաքականությունը: Բարեգործական ընկերությունները: Հայ ուսուցիչների 1882թ.առաջին համագումարը: Ուսուցչական կադրերի պատրաստման հարցերը և ուսումնական	2(2)	Ռեֆերատ, Էսսե Կլոր սեղան ,Չեկույց Ինքնուրույն աշխատանք համացանցում	Յ. Ռ. Միմոնյան «Հայ մանկավարժության պատմություն», 2006 (ՊԳ1) Խ. Աբովյան «Պատմություն Տիգրանի կամ բարոյական խրատներ հայ մանուկներին», 1840(ՊԳ2) Յան Ամոս Կոմենսկի «Մեծ դիդակտիկա»,

		<p>հաստատությունները:</p> <p>5. Մ. Խրիմյանի և Ս. Վիչենյանի արհեստագործական ուսումնարանները», Սանասարյան վարժարան:</p> <p>Ծաղկոց-մանկապարտեզ. I մանկապարտեզ նոր տիպի (ֆրյոբելյան) 1882թ. Թիֆլիս, հետագայում՝ Եևան-Ալեքսանդրապոլ, Ջմյուռնիա, Կ.Պոլիս: Դպրոցի և լուսավորության ասպարեզի ականավոր գործիչներ:</p>			<p>Երևան, 1962(ՊԳ3)</p> <p>Ն. Ա. Կոնսանտինով, Ե. Ն.Մեդինսկի, Մ. Ֆ. Շաբանա «Մանկավարժության պատմություն», Երևան, 1972(ՊԳ4)</p> <p>Յ. Ռ. Միմոնյան «Հայ մանկավարժության պատմություն», 2 հատոր, Երևան, 1988; 2000 (ԼԳ1)</p> <p>Ա. Խ. Մովսիսյան «Ուրվագծեր հայ դպրոցի և մանկավարժության պատմության», Երևան, 1958(ԼԳ3)</p>
10.	Դպրոցը հայկական գաղթավայրերում	<p>3. Դպրոցի վիճակը հայկական գաղթավայրերում: 1512 թ. Վենետիկում հայերեն առաջին գրքի տպագրությունը: Մխիթարյանների լուսավորչական գործունեությունը, դպրոցների հիմնումը: (Մխիթարյան միաբանություն): Մովսես Բաղրամյանի և Շահամիր Շահամիրյանի մոտեցումը լուսավորության գործին որպես ազգային ազատագրական պայքարի միջոց «Նոր տետրակ», «Որոգայթ փառաց» աշխատությունները:</p>	2	<p>Ռեֆերատ, Էսսե</p> <p>Կլոր սեղան ,Չեկոյց</p> <p>Ինքնուրույն աշխատանք համացանցում</p>	<p>Յ. Ռ. Միմոնյան «Հայ մանկավարժության պատմություն», 2006 (ՊԳ1)</p> <p>Խ. Աբովյան «Պատմություն Տիգրանի կամ քարոյական խրատներ հայ մանուկներին», 1840(ՊԳ2)</p> <p>Յան Ամոս Կոմենսկի «Մեծ դիդակտիկա», Երևան, 1962(ՊԳ3)</p> <p>Ն. Ա. Կոնսանտինով, Ե. Ն.Մեդինսկի, Մ. Ֆ. Շաբանա «Մանկավարժության պատմություն», Երևան, 1972(ՊԳ4)</p> <p>Յ. Ռ. Միմոնյան «Հայ մանկավարժության պատմություն», 2 հատոր, Երևան, 1988; 2000 (ԼԳ1)</p> <p>Ա. Խ. Մովսիսյան «Ուրվագծեր հայ դպրոցի և մանկավարժության պատմության», Երևան,</p>

					1958(ԼԳ3)
1 1.	19-րդ դարի ճեմարանները	Մոսկվայի Լազարյան ճեմարան (1815թ.): Էջմիածնի Գևորգյան (1874թ.) և Սկյուտարի (1838թ.) ճեմարանները: Ներկայացնել նրանց հիմնադիրներին և նրանց դերը հայ դպրոցի լուսավորության գործում:	2(2)	Ռեֆերատ, Էսսե Կլոր սեղան ,Չեկույց Ինքնուրույն աշխատանք համացանցում	Յ. Ռ. Միմոնյան «Հայ մանկավարժության պատմություն», 2006 (ՊԳ1) Խ. Աբովյան «Պատմություն Տիգրանի կամ բարոյական խրատներ հայ մանուկներին», 1840(ՊԳ2) Յան Ամոս Կոմենսկի «Մեծ դիդակտիկա», Երևան, 1962(ՊԳ3) Ն. Ա. Կոնսանտինով, Ե. Ն.Մեդինսկի, Մ. Ֆ. Շաբանա «Մանկավարժության պատմություն», Երևան, 1972(ՊԳ4) Յ. Ռ. Միմոնյան «Հայ մանկավարժության պատմություն», 2 հատոր, Երևան, 1988; 2000 (ԼԳ1) Ա. Խ. Մովսիսյան «Ուրվագծեր հայ դպրոցի և մանկավարժության պատմության», Երևան, 1958(ԼԳ3)
1 2.	Ներսիսյան դպրոց - Հ. Ալամդարյան: Խ.Աբովյան: Ղ. Աղայան	Ալամդարյանը որպես Թիֆլիսի Ներսիսյան դպրոցի առաջին տեսուչ: Լազարյան ճեմարանում նրա կատարած բեղմնավոր աշխատանքը և բարեփոխումները կրթության գործում: 5. Աբովյանը որպես աշխարհաբարի հիմնադիր: 6. «Նախաշավիղ», «Պատմություն Տիգրանի» աշխատությունները: 7. Աբովյանի մանկավարժական	2(2)	Ռեֆերատ, Էսսե Կլոր սեղան ,Չեկույց Ինքնուրույն աշխատանք համացանցում	Յ. Ռ. Միմոնյան «Հայ մանկավարժության պատմություն», 2006 (ՊԳ1) Խ. Աբովյան «Պատմություն Տիգրանի կամ բարոյական խրատներ հայ մանուկներին», 1840(ՊԳ2) Յան Ամոս Կոմենսկի «Մեծ դիդակտիկա», Երևան, 1962(ՊԳ3) Ն. Ա. Կոնսանտինով, Ե. Ն.Մեդինսկի, Մ. Ֆ.

		<p>հայացքները:</p> <p>8. Աբովյանը ֆիզիկական և աշխատանքային դաստիարակության մասին:</p> <p>Աղայանի մանկավարժական գործունեությունը:</p> <p>Աղայանի դասագրքերը:</p> <p>Երեխաների անհատական, տարիքային առանձնահատկությունների, մեթոդների, սկզբունքների հաշվառումը:</p>			<p>Շաբանա «Մանկավարժության պատմություն», Երևան, 1972(ՊԳ4)</p> <p>Ց. Ռ. Միմոնյան «Հայ մանկավարժության պատմություն», 2 հատոր, Երևան, 1988; 2000 (ԼԳ1)</p> <p>Ա. Խ. Մովսիսյան «Ուրվագծեր հայ դպրոցի և մանկավարժության պատմության», Երևան, 1958(ԼԳ3)</p>
1 3.	<p>Հայկական դպրոցը սփյուռքում: Գ.Էդիլյան, Ա. Շավարշյան, Գ. Նազիկյան</p>	<p>3. Սփյուռքահայ դպրոցների դերն ու կարևորությունը երեխաների հայեցի դաստիարակության գործում:</p> <p>4. Աշխարհասփյուռ հայ դպրոցների կարևորությունը:</p> <p>4. Մանկավարժության պրոֆեսոր Գ. Էդիլյանը 1903թ. ավարտելով Գևորգյան ճեմարանի դասարանական դասընթացը 1 տարի անց մեկնում է Գերմանիա, սովորում է Էնայի, իսկ հետո Լայպցիկի համալսարաններում: Բեռնի համալսարանում պաշտպանում է «Քննադատություն Ցիլլերի ձևական աստիճանի» դոկտորական դիսերտացիան: Վերադառնալով հայրենիք աշխատում է Գևորգյան ճեմարանում, Ներսիսյան դպրոցում, ապա Երևանում: Նրա հեղինակությամբ 1930-ական թ. լույս են տեսնում 2-րդ, 3-րդ, 4-րդ դասարանների «Հայոց լեզու» դասագրքերը:</p> <p>5. Շավարշյանը հեղինակել է 1-ին, 2-րդ, 3-րդ, 4-րդ դասարանների «Կյանք և</p>	2(2)	<p>Ռեֆերատ, Էսսե</p> <p>Կլոր սեղան ,2եկույց</p> <p>Ինքնուրույն աշխատանք համացանցում</p>	<p>Ց. Ռ. Միմոնյան «Հայ մանկավարժության պատմություն», 2006 (ՊԳ1)</p> <p>Խ. Աբովյան «Պատմություն Տիգրանի կամ քարոյական խրատներ հայ մանուկներին», 1840(ՊԳ2)</p> <p>Յան Ամոս Կոմենսկի «Մեծ դիդակտիկա», Երևան, 1962(ՊԳ3)</p> <p>Ն. Ա. Կոնսանտինով, Ե. Ն.Մեդինսկի, Մ. Ֆ. Շաբանա «Մանկավարժության պատմություն», Երևան, 1972(ՊԳ4)</p> <p>Ց. Ռ. Միմոնյան «Հայ մանկավարժության պատմություն», 2 հատոր, Երևան, 1988; 2000 (ԼԳ1)</p> <p>Ա. Խ. Մովսիսյան «Ուրվագծեր հայ դպրոցի և մանկավարժության պատմության», Երևան, 1958(ԼԳ3)</p>

	<p>հաշիվ» թվաբանության դասագիրքը: Կազմել է հայ մանկավարժության պատմության ամբողջական դասընթացը, կազմել է մանկավարժության պատմություն քրեստոմատիա-ձեռնարկները: 1958թ. լույս է տեսել Շավարշյանի «Հայ մանկավարժների»-Ա և Բ գրքերը: Ա. Մովսիսյանի կատարած աշխատանքը «Հայ դպրոցի և մանկավարժական մտքի պատմության» մշակման գործում:</p>			
--	--	--	--	--

12.3.

12.4. Ինքնուրույն աշխատանքների ուսումնամեթոդական քարտ

h/h	Ինքնուրույն աշխատանքի թեմաները	Ուսումնասիրվող հարցեր	Աշխատանքի տեսակը ¹¹	Ներկայացման ժամկետները	Ստուգման ձևը	Գրականություն ¹²
-----	--------------------------------	-----------------------	--------------------------------	------------------------	--------------	-----------------------------

¹¹ Տես 7-րդ կետի հինգերորդ պարբերությունը

¹² Ըստ 12-րդ կետում նշված ցանկի, օր. ՊԳ 1, ԼԳ 2 և այլն

1.	<p>Ա. Շիրակացու դպրոցը: Ս. և Ս. Սյունեցիներ:</p> <p>Գ. Մագիստրոս</p>	<p>Դպրոցական ցանցի ընդարձակումը, ուսուցման բովանդակությունը, մեթոդները, սկզբունքները, դասի կազմակերպման ձևերը: Նոր դասագրքերը /քերականություն, թվաբանություն/:</p>	<p>Ռեֆերատ, Էսսե</p> <p>Կլոր սեղան ,2եկույց</p> <p>Ինքնուրույն աշխատանք համացանցում</p>	14 շաբաթ	Գրավոր	<p>Յ. Ռ. Միմոնյան «Հայ մանկավարժության պատմություն», 2006 (ՊԳ1)</p> <p>Խ. Աբովյան «Պատմություն Տիգրանի կամ Բարոյական խրատներ հայ մանուկներին», 1840(ՊԳ2)</p> <p>Յան Ամոս Կոմենսկի «Մեծ դիդակտիկա», Երևան, 1962(ՊԳ3)</p> <p>Ն. Ա. Կոնսանտինով, Ե. Ն.Մեդինսկի, Մ. Ֆ. Շաբանա «Մանկավարժության պատմություն», Երևան, 1972(ՊԳ4)</p> <p>Յ. Ռ. Միմոնյան «Հայ մանկավարժության պատմություն», 2 հատոր, Երևան, 1988; 2000 (ԼԳ1)</p> <p>Ա. Խ. Մովսիսյան «Ուրվագծեր հայ դպրոցի և մանկավարժության պատմության», Երևան, 1958(ԼԳ3)</p>
----	--	--	---	----------	--------	--

2.	19-րդ դարի ճեմարանները	<p>Մոսկվայի Լազարյան ճեմարան (1815թ.):</p> <p>Էջմիածնի Գևորգյան (1874թ.):</p> <p>Սկյուտարի (1838թ.) ճեմարանները:</p>	<p>Ռեֆերատ, Էսսե</p> <p>Կլոր սեղան ,2եկույց</p> <p>Ինքնուրույն աշխատանք համացանցում</p>	14 շաբաթ	<p>Գրավոր</p> <p>Աշխատանքի կազմակերպում և ներկայացում</p>	<p>Յ. Ռ. Միմոնյան «Հայ մանկավարժության պատմություն», 2006 (ՊԳ1)</p> <p>Խ. Աբովյան «Պատմություն Տիգրանի կամ Բարոյական իրատներ հայ մանուկներին», 1840(ՊԳ2)</p> <p>Յան Ամոս Կոմենսկի «Մեծ դիդակտիկա», Երևան, 1962(ՊԳ3)</p> <p>Ն. Ա. Կոնսանտինով, Ե. Ն.Մեդինսկի, Մ. Ֆ. Շաբանա «Մանկավարժության պատմություն», Երևան, 1972(ՊԳ4)</p> <p>Յ. Ռ. Միմոնյան «Հայ մանկավարժության պատմություն», 2 հատոր, Երևան, 1988; 2000 (ԼԳ1)</p> <p>Ա. Խ. Մովսիսյան «Ուրվագծեր հայ դպրոցի և մանկավարժության պատմության», Երևան, 1958(ԼԳ3)</p>
----	------------------------	--	---	----------	---	--

3.	<p>Հայկական դպրոցը սփյուռքում:</p>	<p>Միյուքահայ դպրոցների դերն ու կարևորությունը երեխաների հայեցի դաստիարակության գործում:</p> <p>Աշխարհասփյուռ հայ դպրոցների կարևորությունը:</p>	<p>Ռեֆերատ, Էսսե</p> <p>Կլոր սեղան ,2եկույց</p> <p>Ինքնուրույն աշխատանք համացանցում</p>	14 շաբաթ	<p>Գրավոր</p> <p>Աշխատանքի կազմակերպում և ներկայացում</p>	<p>Յ. Ռ. Միմոնյան «Հայ մանկավարժության պատմություն», 2006 (ՊԳ1)</p> <p>Խ. Աբովյան «Պատմություն Տիգրանի կամ Բարոյական խրատներ հայ մանուկներին», 1840(ՊԳ2)</p> <p>Յան Ամոս Կոմենսկի «Մեծ դիդակտիկա», Երևան, 1962(ՊԳ3)</p> <p>Ն. Ա. Կոնսանտինով, Ե. Ն.Մեդինսկի, Մ. Ֆ. Շաբանա «Մանկավարժության պատմություն», Երևան, 1972(ՊԳ4)</p> <p>Յ. Ռ. Միմոնյան «Հայ մանկավարժության պատմություն», 2 հատոր, Երևան, 1988; 2000 (ԼԳ1)</p> <p>Ա. Խ. Մովսիսյան «Ուրվագծեր հայ դպրոցի և մանկավարժության պատմության», Երևան, 1958(ԼԳ3)</p>
----	------------------------------------	---	---	----------	---	--

4.	Գ.Էդիլյան, Ա. Շավարշյան, Գ. Նազիկյան	Էդիլյանի ուսումնառության տարիները: Շավարշյանի ստեղծած գրքերը: Նազիկյան	Ռեֆերատ, Էսսե Կլոր սեղան ,2եկույց Ինքնուրույն աշխատանք համացանցում	14 շաբաթ	Գրավոր Աշխատանքի կազմակերպում և ներկայացում	Յ. Ռ. Միմոնյան «Հայ մանկավարժության պատմություն», 2006 (ՊԳ1) Խ. Աբովյան «Պատմություն Տիգրանի կամ Բարոյական խրատներ հայ մանուկներին», 1840(ՊԳ2) Յան Ամոս Կոմենսկի «Մեծ դիդակտիկա», Երևան, 1962(ՊԳ3) Ն. Ա. Կոնսանտինով, Ե. Ն.Մեդինսկի, Մ. Ֆ. Շաբանա «Մանկավարժության պատմություն», Երևան, 1972(ՊԳ4) Յ. Ռ. Միմոնյան «Հայ մանկավարժության պատմություն», 2 հատոր, Երևան, 1988; 2000 (ԼԳ1) Ա. Խ. Մովսիսյան «Ուրվագծեր հայ դպրոցի և մանկավարժության պատմության», Երևան, 1958(ԼԳ3)
----	---	---	--	----------	--	---

13. Դասընթացի նյութատեխնիկական միջոցների ապահովում¹³

Ռեսուրսի անվանումը	Ռեսուրսի անվանումը, քանակը, նկարագրությունը (անհրաժեշտության դեպքում)
Լսարան (հատուկ կահավորմամբ)	Լսարան 211, 208, 3, 4
Նյութեր լաբորատոր աշխատանքների համար	SMART գրատախտակ, համակարգիչ
Մարքեր, սարքավորումներ	Համակարգիչ, համացանց
Համակարգչային ծրագրեր	Դասախոսությունների նյութերի, գործնական, սեմինար պարապունքների ուսումնական և գիտական տեսաֆիլմերի ցուցադրում, սխեմաների դիտում
Այլ	Աշխատանք համակարգչի հետ՝ կրթական ռեսուրսների օգտագործմամբ

¹³ Նշվում են սարք-սարքավորումների, համակարգչային ծրագրերի նկարագրությունները և քանակը, որոնք անհրաժեշտ են տվյալ դասընթացի ուսումնական գործընթացը կազմակերպելու համար

14. **Գնահատում**

Համալսարանում գործում է բակալավրիատի, մագիստրատուրայի և ասպիրանտուրայի ուսանողների գիտելիքների պարբերական ստուգման և գնահատման բազմագործոնային համակարգ, որի կիրառկման հիմնական նպատակներն են՝

- կազմակերպել ուսումնառության համաշափ աշխատանքային գործընթաց, ապահովել գիտելիքների համակողմանի ստուգում, խթանել ուսանողի ինքնուրույն աշխատանքը,
- իրականացնել ինքնուրույն առաջադրանքների, ընթացիկ ստուգումների (ստուգարքներ և քննություններ), ուսումնական գործընթացի այլ բաղադրիչների հաշվառում հետադարձ կապի արդյունավետ մեխանիզմների ներմուծման միջոցով՝ ի նպաստ ուսումնառության գործընթացի բարելավման:

Համալսարանում գնահատման գործընթացը կանոնակարգվում է համաձայն գործող կարգի¹⁴:

14.1. **Գիտելիքների ստուգման և գնահատման բաղադրիչներն են՝**

- ուսումնական գործընթացին ուսանողի մասնակցության աստիճանի գնահատում դասերին հաճախումների հաշվառման միջոցով՝ առավելագույնը 0 միավոր,
- գործնական (սեմինար) և լաբորատոր աշխատանքների ընթացքում նրա ակտիվության և հմտությունների հաշվառում և գնահատում ընթացիկ ստուգումների միջոցով՝ առավելագույնը գումարային 40 միավոր,
- ինքնուրույն աշխատանքների (անհատական առաջադրանքներ) հաշվառում և գնահատում առավելագույնը գումարային 20 միավոր,
- դասընթացի ենթաբաժինների և ծրագրով նախատեսված այլ առաջադրանքների կատարման և յուրացման ընթացիկ ստուգում և գնահատում կիսամյակի ընթացքում (ընթացիկ քննություններ կամ ստուգարքներ)՝ առավելագույնը գումարային 40 միավոր,
- ստուգման արդյունքների ամփոփում գնահատման նշված բաղադրիչների արդյունքների հիման վրա և դասընթացի արդյունարար գնահատականի ձևավորում՝ առավելագույնը գումարային 100 միավոր:

14.2. **Ուսանողների գիտելիքների ստուգում.**

Դասընթացն ամփոփվում է քննությամբ:

Քննությամբ ամփոփվող դասընթացն ավարտվում է քննության միջոցով և մյուս բաղադրիչների գնահատումների արդյունքներով:

14.3. **Հարցաշար (ըստ ծրագրի)**

1. Մանկավարժության պատմության առարկան և խնդիրները:
2. Դաստիարակությունը և դպրոցը հին աշխարհում:
3. Կրթության համակարգը Սպարտայում:
4. Աթենական կրթական հաստատությունների համակարգը:
5. Մանկավարժական միտքը Հին Հունաստանում (Սոկրատես, Պլատոն):
6. Հին Հունաստանի առաջավոր ներկայացուցիչները, Արիստոտել, Դեմոկրիտ:
7. Քվինթիլիանոսի մանկավարժական գաղափարները:
8. Դաստիարակությունը միջնադարում: Եկեղեցական դպրոցներ, ասպետական դաստիարակություն:
9. Վերածննդի ժամանակաշրջան, Ֆրանսուա Ռաբլե, Թոմաս Մոր:

¹⁴«Վանաձորի Հ. Թումանյանի անվան պետական համալսարան» հիմնադրամի ուսանողների գիտելիքների ստուգման, գնահատման և հաշվառման կանոնակարգ» (ընդունված ՎՊՀ-ի գիտական խորհրդի կողմից 30.06.2022թ.),

10. Կոմենսկու կյանքը, մանկավարժական գործունեությունը և աշխարհայացքը
11. Տարիքային պարբերացումը և դպրոցական համակարգն ըստ Կոմենսկու:
12. Կոմենսկու դիդակտիկական հայացքները
13. Ա. Կոմենսկու կազմած դասագրքերը, «Մեծ դիդակտիկան»:
14. Ջոն Լոկկի հասարակագիտական և փիլիսոփայական հայացքները:
15. Ջոն Լոկկի մանկավարժական հայացքները:
16. Մ. Լոմոնոսովի ավանդը ռուսական կրթության և մանկավարժական մտքի զարգացման գործում:
17. Ռուսոյի կյանքը և աշխարհայացքը
18. Ժան Ժակ Ռուսոյի բնական և ազատ դաստիարակության տեսությունը:
19. Ի.Պեստալոցցու մանկավարժական գործունեությունը:
20. Պեստալոցցու տարրական կրթության տեսությունը
21. Ա.Դիստերվեզի մանկավարժական հայացքները:
22. Ի. Հերբարտի դիդակտիկական հայացքները:
23. Ուշինսկին դաստիարակության ժողովրդայնության մասին
24. Կ. Ուշինսկու մանկավարժական գործունեությունը:
25. Հերբարտը սովորողների կառավարման և բարոյականության մասին
26. Ա. Մակարենկոյի մանկավարժական գործունեությունը:
27. Կոլեկտիվի դաստիարակության տեսության և մեթոդիկայի հարցերը Մակարենկոյի ուսմունքում
28. Ուրարտական շրջանի և Երվանդունիների ժամանակաշրջանի դպրոցն ու դաստիարակությունը:
29. Մ. Մաշտոցը և հայագիր դպրոցների հիմնադրումը:
30. Ա. Շիրակացու կյանքն ու գործունեությունը: Շիրակացու դասագրքերը:
31. Գ. Մազիստրոսի մանկավարժական հայացքները (Անիի դպրոց): Մ. Ս.Սյունեցիներ:
32. Հ. Սարկավազի մանկավարժական գործունեությունը
33. Ն. Շնորհալի, «Թուղթ ընդհանրական»:
34. Մ. Գոշի առակները, «Դատաստանագիրք հայոց»:
35. Գլաձորի համալսարանի հիմնադրումը: Եսայի Նչեցի:
36. Գ. Տաթևացի, «Գիրք հարցումանց»: Տաթևի համալսարան:
37. Մասնագիտական դպրոցներ – Մ. Վիչենյանի և Ռ. Պատկանյանի արհեստագործական ուսումնարանները:
38. Խրիմյան Հայրիկի գործունեությունը: Վանվարագի և Մանասարյան վարժարաններ:
39. Դպրոցը հայկական գաղթավայրերում: Մ. Բաղրամյան, Շ. Շահամիրյան:
40. Հ. Ալամդարյանի մանկավարժական գործունեությունը: Ներսիսյան դպրոց:
41. 19-րդ դարի ճեմարանները – Լազարյան, Սկյուտարի, Գևորգյան:
42. Հայ ուսուցիչների առաջին համագումարը: Ծաղկոց – մանկապարտեզներ:
43. Ն. Ջորայանի մանկավարժական հայացքները:
44. Խ. Աբովյանի մանկավարժական գործունեությունը:
45. Խ. Աբովյանի «Պատմություն Տիգրանի կամ բարոյական խրատներ հայ մանուկներին» վեպը: «Նախաշավիղ»:
46. Ա. Բահաթրյանի մանկավարժական հայացքները:
47. Ղ. Աղայանի մանկավարժական գործունեությունը:
48. Ղ. Աղայանի դասագրքերը: Աշխատանքային դաստիարակության հարցերը Աղայանի ստեղծագործություններում:
49. Հայկական դպրոցը սփյուռքում:
50. Գ. Էդիլյան, Ա. Շավարշյան, Ա. Մովսիսյան:
51. Տոլստոյի մանկավարժական հայացքները և գործունեությունը:

▪ **Ընդգրկված թեմաները.**

- Մանկավարժության պատմության առարկան և խնդիրները:
- Դաստիարակությունը և դպրոցը հին աշխարհում:
- Կրթության համակարգը Սպարտայում:
- Աթենական կրթական հաստատությունների համակարգը:
- Մանկավարժական միտքը Հին Հունաստանում (Սոկրատես, Պլատոն):
- Հին Հունաստանի առաջավոր ներկայացուցիչները, Արիստոտել, Դեմոկրիտ:
- Քվինթիլիանոսի մանկավարժական գաղափարները:
- Դաստիարակությունը միջնադարում: Եկեղեցական դպրոցներ, ասպետական դաստիարակություն:
- Վերածննդի ժամանակաշրջան, Ֆրանսուա Ռաբլե, Թոմաս Մոր:
- Կոմենսկու կյանքը, մանկավարժական գործունեությունը և աշխարհայացքը
- Տարիքային պարբերացումը և դպրոցական համակարգն ըստ Կոմենսկու:
- Կոմենսկու դիդակտիկական հայացքները
- Ա. Կոմենսկու կազմած դասագրքերը, «Մեծ դիդակտիկան»:
- Ջոն Լոկկի հասարակագիտական և փիլիսոփայական հայացքները:
- Ջոն Լոկկի մանկավարժական հայացքները:
- Մ. Լոմոնոսովի ավանդը ռուսական կրթության և մանկավարժական մտքի զարգացման գործում:
- Ռուսոյի կյանքը և աշխարհայացքը
- Ժան Ժակ Ռուսոյի բնական և ազատ դաստիարակության տեսությունը:
- Ի.Պեստալոցցու մանկավարժական գործունեությունը:
- Պեստալոցցու տարրական կրթության տեսությունը
- Ա.Դիստերվեգի մանկավարժական հայացքները:
- Ի. Հերբարտի դիդակտիկական հայացքները:
- Ուշինսկին դաստիարակության ժողովրդայնության մասին
- Կ. Ուշինսկու մանկավարժական գործունեությունը:
- Հերբարտը սովորողների կառավարման և բարոյականության մասին
- Ա. Մակարենկոյի մանկավարժական գործունեությունը:

▪ **Ընդգրկվող թեմաները.**

- Կոլեկտիվի դաստիարակության տեսության և մեթոդիկայի հարցերը Մակարենկոյի ուսմունքում
- Ուրարտական շրջանի և Երվանդունիների ժամանակաշրջանի դպրոցն ու դաստիարակությունը:
- Մ. Մաշտոցը և հայագիր դպրոցների հիմնադրումը:
- Ա. Շիրակացու կյանքն ու գործունեությունը: Շիրակացու դասագրքերը:
- Գ. Մագիստրոսի մանկավարժական հայացքները (Անիի դպրոց): Մ. Ս.Սյունեցիներ:
- Հ. Սարկավագի մանկավարժական գործունեությունը
- Ն. Շնորհալի, «Թուղթ ընդհանրական»:
- Մ. Գոշի առակները, «Դատաստանագիրք հայոց»:
- Գլաձորի համալսարանի հիմնադրումը: Եսայի Նչեցի:
- Գ. Տաթևացի, «Գիրք հարցումանց»: Տաթևի համալսարան:
- Մասնագիտական դպրոցներ – Մ. Վիչենյանի և Ռ. Պատկանյանի արհեստագործական ուսումնարանները:
- Խրիմյան Հայրիկի գործունեությունը: Վանվարագի և Մանասարյան վարժարաններ:
- Դպրոցը հայկական գաղթավայրերում: Մ. Բաղրամյան, Շ. Շահամիրյան:
- Հ. Ալամդարյանի մանկավարժական գործունեությունը: Ներսիսյան դպրոց:
- 19-րդ դարի ճեմարանները – Լազարյան, Սկյուտարի, Գևորգյան:

- Հայ ուսուցիչների առաջին համագումարը: Ծաղկոց – մանկապարտեզներ:
- Ն. Զորայանի մանկավարժական հայացքները:
- Խ. Աբովյանի մանկավարժական գործունեությունը:
- Խ. Աբովյանի «Պատմություն Տիգրանի կամ բարոյական խրատներ հայ մանուկներին» վեպը: «Նախաշավիղ»:
- Ա. Բահաթրյանի մանկավարժական հայացքները:
- Ղ. Աղայանի մանկավարժական գործունեությունը:
- Ղ. Աղայանի դասագրքերը: Աշխատանքային դաստիարակության հարցերը Աղայանի ստեղծագործություններում:
- Հայկական դպրոցը սփյուռքում:
- Գ. Էդիլյան, Ա. Շավարշյան, Ա. Մովսիսյան:
- Տոլստոյի մանկավարժական հայացքները և գործունեությունը:

14.4. Գնահատման չափանիշները¹⁵.

Դասընթացի կրթական վերջնարդյունքներին հասնելու ընթացքի գնահատում՝

1. Մասնակցությունը դասընթացին (ընդհանուր գնահատականի 0%-ը կամ 0միավոր)

- Գնահատման մեթոդը՝
  - Հաճախումների հաշվառում

- Գնահատման չափանիշները՝
  - Ներկայություն:

2. Մասնակցությունը գործնական, լաբորատոր աշխատանքներին (գումարային 40միավոր)

- Գնահատման մեթոդը՝
  - Նյութի գիտական, համակարգված ձևակերպում,
  - Ինքնուրույն եզրահանգումներ, սեփական տեսակետի ներկայացում,
  - Նյութը ներկայացնելիս երկու և ավելի գիտական աղբյուրների օգտագործում,
  - Գրաֆիկական պատկերների, աղյուսակների, տեսաներկայացման առկայություն:
  - Անձնական թղթապանակի կազմում, կարգավորում

3. Ինքնուրույն աշխատանքներ(ընդհանուր գնահատականի 20%-ը գումարային 20միավոր)

- Գնահատման մեթոդը՝
  - Ստեղծագործական մոտեցման առկայություն,
  - Հետազոտական աշխատանքի առկայություն,
  - Ինքնուրույն դատողություններ,
  - Առաջարկություններ:

5. Քննություն (ընդհանուր գնահատականի 40%-ը, կամ 40 միավոր, երկու ընթացիկ քննությունների գումարային արժեք)

- Ստուգման ձևը և գնահատման մեթոդը՝
  - հարցաշարային ընթացիկ բանավոր քննություն:

- Գնահատման չափանիշները՝
  - պատասխանել 4 հարցերին /յուրաքանչյուր հարցը 5 միավոր/, վաստակել 20 միավոր:

8 միավոր վաստակելու դեպքում ստանում է դրական գնահատական:

¹⁵ Լրացվում է ըստ ամբիոնի /դասախոսի որոշման

ԴԱՍԸՆԹԱՑԻ ՀԱՄԱՌՈՏ ՆԿԱՐԱԳՐԻՉ

ՄԱՍՆԱԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆ`	011301.00.6 Ընդհանուր մանկավարժություն _ <i>/դասիչ, մասնագիտության լրիվ անվանումը/</i>
Կրթական ծրագիր_	011301.03.6 Սոցիալական մանկավարժություն <i>/դասիչ, կրթական ծրագրի լրիվ անվանումը/</i>
Որակավորման աստիճան`	մանկավարժության <u>բակալավր</u> <i>/բակալավր, մագիստրատուրա/</i>

Վանաձոր 2023

ԱՌԿԱ ուսուցման համակարգ

Դասընթացի թվանիշը, անվանումը	Դասիչ՝ ՄՀ/բ-136 Կրթ. և մանկավարժական մտքի պատմություն			
Դասընթացին հատկացվող կրեդիտը	3 կրեդիտ			
Ուսումնառության տարի / կիսամյակ	Սմ32-րդ, 1-ին կիսամյակ			
Ժամերի բաշխումը	Լսարանային	16	Դասախոսություն	8
			Մեմինար	8
			Լաբորատոր աշխատանք	
			Գործնական աշխատանք	
	Ինքնուրույն	74		
Ընդամենը	90			
Ստուգման ձևը	քննություն			
Դասընթացի նպատակը	<ul style="list-style-type: none"> ▪ մասնագիտության զարգացման օրինաչափությունների վերաբերյալ գիտելիքների փոխանցում ուսանողներին: ▪ ընդունված չափանիշների հետազոտության շրջանակներում հմտությունների և կարողությունների ձևավորում ուսանողների մոտ: 			
Դասընթացի վերջնարդյունքները	<p>Դասընթացը ձևավորում է կրթական ծրագրի հետևյալ վերջնարդյունք(ներ)ը.</p> <p><i>Գիտելիք</i></p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Դաստիարակության պատմական բնույթը ▪ Մանկավարժական գործունեության հիմնական բնութագրերը <p><i>Հմտություն</i></p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Բացահայտել դաստիարակության, կրթության և ուսուցման տեսականի ու գործնականի, դպրոցի զարգացման ընթացքը՝ 			

	<p>մանկավարժական մտքի ականավոր գործիչների գործունեությամբ</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Բացատրել և հիմնավորել դաստիարակության պատմական բնույթը ▪ Ընդգծել դաստիարակության տեսության գործնականի սերտ կապը ու զարգացումը ▪ Ցույց տալ մանկավարժական մտքի զարգացման որակական փոփոխությունները, լուսավորության բնագավառի գործիչների հայացքները լուսաբանելիս և զատել այն դրականը, որը կնպաստի մանկավարժության տեսության առաջընթացի <p><i>Կարողունակություն</i></p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Ուսուցչի մասնագիտության ժամանակակից խնդիրներին ▪ Ուսումնադաստիարակչական աշխատանքները ավելի արդյունավետ դարձնելու կարողություններին և հմտություններին ▪ Ժամանակակից մանկավարժական տեսություններին ▪ Ճիշտ իմաստավորել անցյալի մանկավարժական փորձը և այն կիրառել ստեղծագործաբար <p>Բուհում ուսանողի ինքնուրույն աշխատանքների ձևերին, իրավունքներին և պարտականություններին</p>
<p>Դասընթացի բովանդակությունը</p>	<p><u>Դպրոցն ու դաստիարակությունը միջնադարում</u></p> <p><u>Եկեղեցական դպրոցներ, ասպետական դաստիարակություն</u></p> <p><u>Վերածնունդ</u></p> <p>1.Ներկայացնել մշակույթը և գիտությունը միջնադարում, եկեղեցական համբարային, գիլդիական դպրոցները:</p> <p>2. Գաղափար տալ ասպետական դաստիարակության մասին:</p> <p>3.Դպրոցը և մանկավարժական միտքը վերածննդի դարաշրջանում (Վիտորինո դա Ֆելտրե, Ֆ.Ռաբլե, Թոմաս Մոր):</p> <p><u>Յ. Ա. Կոմենսկի, Ջ.Լոկկ:</u></p> <p>1.Յան Ամոս Կոմենսկի – Նոր ժամանակի մանկավարժության հիմնադիր: Կյանքը և մանկավարժական գործունեությունը: Փիլիսոփայական հայացքները: Հումանիզմը որպես Կոմենսկու մանկավարժության տեսության հիմք:</p> <p>Մարդկային հասարակության վերակառուցման պլանը: Բնահարմար դաստիարակության հասկացությունը: Տարիքային պարբերացման հիմնավորումը: Դպրոցական սիստեմը: Դիդակտիկական սկզբունքները, կանոնները, ուսուցման մեթոդները: Դաս-դասարանային համակարգ: Ուսուցումը մայրական և մայրենի լեզվի դպրոցում: Կոմենսկին ուսուցչի դերի և նրան ներկայացվող պահանջների մասին: Կոմենսկու դասագրքերը. «Զգայական աշխարհ նկարներով», «Մայրական դպրոց», «Մեծ դիդակտիկա»:</p>

2. Ջոն Լոկկի մանկավարժական հայացքները: Սոցիալ փիլիսոփայական հայացքները. «Մաքուր տախտակի տեսությունը», «Ջենտլմենի դաստիարակությունը», դաստիարակության խնդիրները, միջոցները, կրթության բովանդակությունը: Ջոն Լոկկի կողմից դասային ֆեոդալական դաստիարակության համակարգի քննադատությունը: Ջոն Լոկկի ազդեցությունը Հելվեցիուսի վրա:

Ժ.Ժ. Ռուսոյի, Պեստալոցցու մանկավարժական ուսմունքը

1. Ժ.Ժ.Ռուսոյի մանկավարժական տեսությունը: Հասարակական, քաղաքական և փիլիսոփայական հայացքները: Պայքարը ֆեոդալական հասարակության, դոգմատիկ դաստիարակության դեմ: Երեխայի անձինկատմամբ հարգանքը, նրա իրավունքների պաշտպանությունը, համամարդկային դաստիարակության անհրաժեշտությունը: Դաստիարակության երեք աղբյուրը: Երեխայի ազատ և բնական դաստիարակության պահանջը: Երեխայի զարգացման տարիքային պարբերացումը և յուրաքանչյուր շրջանի համար բնորոշ առանձնահատկությունները՝ նպատակը, խնդիրները, բովանդակությունը, մեթոդները: «Էմիլ կամ դաստիարակության մասին» մանկավարժական վեպը: Կնոջ դաստիարակությունը: Ռուսոյի մանկավարժական հայացքների թերությունները:

2. Պեստալոցցու մանկավարժական գործունեությունն ու տեսությունը: Հումանիստ մանկավարժի կյանքը և մանկավարժական գործունեությունը: Դաստիարակության բովանդակությունն ու նշանակությունը: Երեխաների ընդունակությունների զարգացումը ուսուցման գործընթացում, զննականության սկզբունքի հոգեբանական հիմնավորումը: Տարրական կրթության տեսության և պրակտիկայի զարգացումը: Բոլոր գիտությունների պարզագույն էլեմենտները:

Տարրական դպրոցում ուսումնական առարկաների, մասնավոր մեթոդիկաների հիմունքների ստեղծումը: «Լինհարտ և Հերտրուդա», «Հերտրուդան ինչպես էր սովորեցնում իր երեխաներին», «Կարապի երկը», «Ուսմունք թվի մասին» աշխատությունները:

Ա.Դիստերվեզ, Հերբարտ

1. Դիստերվեզի դիդակտիկական հայացքները հիմնված բնահարմարության սկզբունքի վրա: Դիստերվեզը զարգացնող ուսուցման և ուսուցչի մասին:

2. Ի. Հերբարտը ուսուցման պրոցեսի կառուցվածքի և նրա աստիճանների մասին : Հերբարտը բարոյական դաստիարակության բովանդակության մասին:

3. Հերբարտի մանկավարժության ազդեցությունը դաստիարակության և ուսուցման պրակտիկայի վրա:

Ռուսական դպրոցը 18-րդ դարում: Մ.Լոմոնոսով

Լոմոնոսովի դերը ռուս մանկավարժական մտքի զարգացման գործում:
Լոմոնոսովի դերը գիտության և մանկավարժական մտքի զարգացման գործում;

Ռուսական դպրոցը 19-րդ դարում: Լ. Պիրագով, Լ. Տոլստոյ

1. Մանկավարժական գործիչները, լուսավորիչների գաղափարները (19-րդ դ.)

Վ. Գ. Բելինսկին դաստիարակության մասին:

2 Ն. Զ. Պիրագովի մանկավարժական գաղափարները «Կյանքի հարցեր» հոդվածը: Համամարդկային դաստիարակության գաղափարները:

3. Լ. Ն. Տոլստոյի մանկավարժական գաղափարները և գործունեությունը: Յասնայա Պոլյանայի դպրոցը. ազատ դաստիարակության սկզբունքների կիրառումը:

«Այբենարան»-ի կազման սկզբունքները, բովանդակությունը: Նրա մանկավարժական համակարգի առանձնահատկությունները:

Կ. Դ. Ուշինսկի

1. Կ. Դ. Ուշինսկին գիտական-մանկավարժության հիմնադիր, ժողովրդայնության գաղափարը որպես դաստիարակության և կրթության հիմք:
2. Մանկավարժությունը որպես գիություն և արվեստ: «Մանկավարժական մարդաբանություն»:
3. Բարոյական դաստիարակության հիմունքների մշակումը: Ուշինսկու գաղափարները նախնական կրթության վերաբերյալ և դրանց պրակտիկ կիրառումը դասագրքերում և ձեռնարկներում:
4. Տարրական դպրոցի ուսուցիչների պատրաստման համակարգը: Ուշինսկու ազդեցությունը գիտական մանկավարժության և տարրական դպրոցի զարգացման վրա:

Ա. Մակարենկո

Աշխատանքային դաստիարակության տեսության մշակումը: Մակարենկոն կոլեկտիվի մասին՝ «Դրոշներ աշտարակի վրա»:

1. Աշխատանքային դաստիարակության տեսության մշակումը:
2. Մակարենկոն կոլեկտիվի մասին՝ «Դրոշներ աշտարակի վրա»:
3. Մակարենկոն ընտանեկան դաստիարակության մասին: «Մանկավարժական պոեմ»:

Մինչմեարայան հայագիր դպրոցները, Ս. Մաշտոց

6. Դպրոցն ու դաստիարակությունը մինչև Մեսոպոսիայի հայագիր դպրոցը:
7. Տեղեկություն հայկական լեռնաշխարհի և հայ ժողովրդի սկզբնավորման և կազմավորման պատմության վերաբերյալ:
8. Դաստիարակությունը ն/դ հասարակարգում և ստրկատիրության նախնական շրջանակում:

Դաստիարակությունը կապված մարդու կյանքի, մեծերի և փոքրերի համատեղ աշխատանքի հետ /հաշվառելով տարիքային և սեռային առանձնահատկությունները/: Ընդօրինակման դերը դաստիարակության մեջ: Ավագ սերնդի կանխամտածված ներգործությունը որպես ուսուցման նախնական ձև: Գեղամա լեռների իմաստային ժայռապատկերները/աստղադիտարան, աստղային երկինք, երկրագնդի գնդաձևության պատկերում/: Մեծամորի մետաղաձուլարանը, աստղադիտարանը որպես անվերապահ լինելիության գրավական: Դաստիարակության բովանդակությունը դպրոցից դուրս հիմնականում եղել է աշխատանքային և ռազմաֆիզիկական: Դաստիարակությունն ու դպրոցը Ուրարտուի /Արարատյան/ պետության և հայկական առաջին թագավորության ժամանակաշրջանում/ մինչև 4-րդ դարավերջ/: Մշակույթը, սնտեսությունը, սեպագիրը, դպրոցները / Մեյանական/ նախասահմանված աշխարհիկ և հոգևոր ավագանու համար: Դաստիարակության և կրթության բովանդակությունը՝ մտավոր, բարոյական, գեղագիտական, վերնախավի համար նաև ռազմաֆիզիկական:

Հայկական դպրոցների հետագա զարգացումը, Երվանդունիների թագավորության և հելլենիզմի ժամանակաշրջանում / Ողյումպ քուրմ, Տիրան, Արտավազդ/: Դպրոցի տիպերը; Մեյանական նշանագրերը:

Դաստիարակության և կրթության բովանդակությունը հելլենիստական դպրոցներում-մտավոր, բարոյական, գեղագիտական, որոշ չափով ֆիզիկական: Մեյանական դպրոցներում – մտավոր, բարոյական, գեղագիտական, կրոնական: Ուսուցումը նախատեսված է եղել միայն տղաների համար: Քրիստոնության մուտքը. մեյանական դպրոցների փակումը / 3-րդ դարավերջ, 4-րդ դարակիզբ/: Քրիստոնեական վարդապետությունը քարոզող դպրոցների բացումը: 354թ. Աշտիշատի կանոնադիր ժողովը:

Դպրոցն ու դաստիարակությունը 5-10-րդ դարերում

Ա. Շիրակացու դպրոցը: Ա. և Ս. Սյունեցիներ: Գ. Մագիստրոս

1. Անանիա Շիրակացի – 7-րդ դ. ճշգրիտ գիտությունների զարգացումը: Նրա գիտական և մակավարժական գործերը:
2. Ստեփանոս և Սահակադուխտ Սյունեցիներ /8-րդ դար/: Նրանց գիտական և մանկավարժական գործունեությունը, մասնագիտական երաժշտական դպրոցի բացումը:
3. Դպրոցի և մանկավարժական մտքի զարգացումը հայկական վերածննդի ժամանակաշրջանում:

Գր. Մագիստրոս 990-1058թթ./, Հովհ. Իմաստասեր Սարկավազ / 1045-1129թթ./ . նրանց մանկավարժական հայացքները: Դպրոցական ցանցի ընդարձակումը, ուսուցման բովանդակությունը, մեթոդները, սկզբունքները, դասի կազմակերպման ձևերը: Նոր դասագրքերը

/քերականություն, թվաբանություն/:

Հ.Իմաստասեր: Անիի և Հաղպատի դպրոցները

4. Հովհ. Իմաստասեր Սարկավազ (1045-1129թթ.) նրանց մանկավարժական հայացքները: Դպրոցական ցանցի ընդարձակումը, ուսուցման բովանդակությունը, մեթոդները, սկզբունքները, դասի կազմակերպման ձևերը: Նոր դասագրքերը /քերականություն, թվաբանություն/:
5. Անիի դպրոցները:
6. Հաղպատի դպրոցները:

Ն. Շնորհալի, Ա.Գոշ

4. Ներսես Շնորհալի, Պահլավունի (1101-1173թ.): Դպրոցի քննադատությունը, նոր ոճով աշխատանքների կազմակերպումը: Շնորհալու Առակ-հանելուկները, դրանց կրթադաստիարակչական նշանակությունը:
5. Մխիթար Գոշ (1130-1213թթ.): Գետիկի և Նոր Գետիկի դպրոցներ: «Դատաստանագիրք Հայոց»-ում լուսավորության հարցերը: Գոշի առակների դաստիարակչական նշանակությունը

Գլաձորի, Տաթևի համալսարան: Ե.Նչեցի Գ. Տաթևացի

4. Եսայի Նչեցի (1250/54-1338թթ.): Գլաձորի համալսարան: Ուսուցչի, սովորողների աշխատասիրության, ինքնուրույնության, անհատի ձևավորման գործում բարոյական գործունեության մասին: Նչեցու դիդակտիկական հայացքները:
5. Գրիգոր Տաթևացի (1346-1409թթ.). Մանկավարժական հայացքները: «Մահմանադրություն դաստիարակության» գիրքը: Անձի ձևավորման գործում դաստիարակության միջավայրի և ժառանգության դերի գնահատումը՝ «Լվացած մագաղաթ կամ մաքուր պնակիտ»: Տարիքային պարբերացումն ըստ Տաթևացու: Ուսուցչի դերի գահատումը: Նրա ետադիմական հայացքները կանանց կրթության և մարմնական պատիժների հարցում

Մասնագիտական դպրոցներ, Արհեստագործական ուսումնարաններ

1. Ժամանակաշրջանը և դպրոցի մանկավարժության վիճակը: Ցարիզմի և թուրքական բռնապետության ազդեցության քաղաքականությունը: Բարեգործական ընկերությունները: Հայ ուսուցիչների 1882թ. առաջին համագումարը: Ուսուցչական կադրերի պատրաստման հարցերը և ուսումնական հաստատությունները: Հայ պարբերական մամուլը: «Դաստիարակ», «Դպրոց», «Մանկավարժական թերթ», «Մանկավարժանոց», «Պսակ», «Աղբյուր» և այլ հանդեսներ: Գիշերօթիկ դպրոց, դպրոց-որբանոցներ: Արհեստագործական ուսումնարաններ, ուսուցման

բովանդակությունը: Ռ. Պատկանյանի «Արական արհեստագործական ուսումնարանը, Ռ. Պատկանյան (1830-1892թթ.)- մանկապարտեզի, արհեստագործական ուսումնարանների և աղջիկների դաստիարակության, դպրոցական գործի կազմակերպում:

2. Մ. Խրիմյանի և Ս. Վիչենյանի արհեստագործական ուսումնարանները», Սանասարյան վարժարան:
3. Ծաղկոց-մանկապարտեզ. I մանկապարտեզ նոր տիպի (Ֆրյոբելյան) 1882թ. Թիֆլիս, հետագայում՝ Եսան-Ալեքսանդրապոլ, Ջմյուռնիա, Կ. Պոլիս: Դպրոցի և լուսավորության ասպարեզի ականավոր գործիչներ:

Դպրոցը հայկական գաղթավայրերում

4. Դպրոցի վիճակը հայկական գաղթավայրերում: 1512 թ. Վենետիկում հայերեն առաջին գրքի տպագրությունը: Մխիթարյանների լուսավորչական գործունեությունը, դպրոցների հիմնումը: (Մխիթարյան միաբանություն):
5. Մովսես Բաղրամյանի և Շահամիր Շահամիրյանի մոտեցումը լուսավորության գործին որպես ազգային ազատագրական պայքարի միջոց «Նոր տետրակ», «Որոգայթ փառաց» աշխատությունները:

19-րդ դարի ճեմարանները

1. Մոսկվայի Լազարյան ճեմարան (1815թ.): Էջմիածնի Գևորգյան (1874թ.) և Սկյուտարի (1838թ.) ճեմարանները: Ներկայացնել նրանց հիմնադիրներին և նրանց դերը հայ դպրոցի լուսավորության գործում:

Ներսիսյան դպրոց - Հ. Ալամդարյան

Ալամդարյանը որպես Թիֆլիսի Ներսիսյան դպրոցի առաջին տեսուչ: Լազարյան ճեմարանում նրա կատարած բեղմնավոր աշխատանքը և բարեփոխումները կրթության գործում

Խ. Աբովյան

9. Աբովյանը որպես աշխարհաբարի հիմնադիր:
10. «Նախաշավիղ», «Պատմություն Տիգրանի» աշխատությունները:
11. Աբովյանի մանկավարժական հայացքները: Աբովյանը ֆիզիկական և աշխատանքային դաստիարակության մասին:

Ղ. Աղայան

1. Աղայանի մանկավարժական գործունեությունը:
2. Աղայանի դասագրքերը:
3. Երեխաների անհատական, տարիքային առանձնահատկությունների, մեթոդների, սկզբունքների հաշվառումը:

Հայկական դպրոցը սփյուռքում

5. Սփյուռքահայ դպրոցների դերն ու կարևորությունը երեխաների հայեցի դաստիարակության գործում:
6. Աշխարհասփյուռ հայ դպրոցների կարևորությունը:

Գ. Էդիսյան, Ա. Շավարշյան, Գ. Նազիկյան

6. Մանկավարժության պրոֆեսոր Գ. Էդիսյանը 1903թ.

	<p>ավարտելով Գևորգյան ճեմարանի դասարանական դասընթացը 1 տարի անց մեկնում է Գերմանիա, սովորում է Էնայի, իսկ հետո Լայպցիկի համալսարաններում: Բեռնի համալսարանում պաշտպանում է «Քննադատություն Յիլլերի ձևական աստիճանի» դոկտորական դիսերտացիան: Վերադառնալով հայրենիք աշխատում է Գևորգյան ճեմարանում, Ներսիսյան դպրոցում, ապա Երևանում: Նրա հեղինակությամբ 1930-ական թ. լույս են տեսնում 2-րդ, 3-րդ, 4-րդ դասարանների «Հայոց լեզու» դասագրքերը:</p> <p>7. Շավարշյանը հեղինակել է 1-ին, 2-րդ, 3-րդ, 4-րդ դասարանների «Կյանք և հաշիվ» թվաբանության դասագիրքը: Կազմել է հայ մանկավարժության պատմության ամբողջական դասընթացը, կազմել է մանկավարժության պատմություն քրեստոմատիա-ձեռնարկները: 1958թ. լույս է տեսել Շավարշյանի «Հայ մանկավարժների»-Ա և Բ գրքերը:</p> <p>8. Ա. Մովսիսյանի կատարաշ աշխատանքը «Հայ դպրոցի և մանկավարժական մտքի պատմության» մշակման գործում:</p>
<p>Գնահատման մեթոդները և չափանիշները</p>	<p>Դասընթացի կրթական վերջնարդյունքներին հասնելու ընթացքի գնահատում՝</p> <p>1. Մասնակցությունը դասընթացին (ընդհանուր գնահատականի 20%-ը կամ 20միավոր)</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Գնահատման մեթոդը՝ <ul style="list-style-type: none"> - Հաճախումների հաշվառում ▪ Գնահատման չափանիշները՝ <ul style="list-style-type: none"> - ներկայություն: <p>2. Մասնակցությունը գործնական, լաբորատոր աշխատանքներին (գումարային 20միավոր)</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Գնահատման մեթոդը՝ <ul style="list-style-type: none"> - Նյութի գիտական, համակարգված ձևակերպում, - Ինքնուրույն եզրահանգումներ, սեփական տեսակետի ներկայացում, - Նյութը ներկայացնելիս երկու և ավելի գիտական աղբյուրների օգտագործում, - Գրաֆիկական պատկերների, աղյուսակների, տեսաներկայացման առկայություն - Անձնական թղթապանակի կազմում, կարգավորում: <p>3. Ինքնուրույն աշխատանքներ(ընդհանուր գնահատականի 20%-ը գումարային 20միավոր)</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Գնահատման մեթոդը՝ <ul style="list-style-type: none"> - Ստեղծագործական մոտեցման առկայություն, - Հետազոտական աշխատանքի առկայություն, - Ինքնուրույն դատողություններ, - Առաջարկություններ: <p>5. Քննություն (ընդհանուր գնահատականի 40%-ը, կամ 40 միավոր, երկու</p>

	<p>ընթացիկ քննությունների գումարային արժեք)</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Ստուգման ձևը և գնահատման մեթոդը`</li> <li>- հարցաշարային ընթացիկ բանավոր քննություն:</li> <li>▪ Գնահատման չափանիշները` - պատասխանել 4 հարցերին /յուրաքանչյուր հարցը 5 միավոր/, վաստակել 20 միավոր: <p>8 միավոր վաստակելու դեպքում ստանում է դրական գնահատական:</p>
<p>Գրականություն</p>	<p>Պարտադիր</p> <p>Յ. Ռ. Սիմոնյան «Հայ մանկավարժության պատմություն», 2006</p> <p>Խ. Աբովյան «Պատմություն Տիգրանի կամ բարոյական խրատներ հայ մանուկներին», 1840</p> <p>Յան Ամոս Կոմենսկի «Մեծ դիդակտիկա», Երևան, 1962</p> <p>Ն. Ա. Կոնսանտինով, Ե. Ն. Մեդինսկի, Մ. Ֆ. Շաբանա «Մանկավարժության պատմություն», Երևան, 1972</p> <p>Լրացուցիչ</p> <p>Յ. Ռ. Սիմոնյան «Հայ մանկավարժության պատմություն», 2 հատոր, Երևան, 1988; 2000</p> <p>Յ. Ռ. Սիմոնյան «Ակնարկներ հայ դպրոցի և մանկավարժական մտքի պատմությունից», Երևան, 1971</p> <p>Ա. Խ. Մովսիսյան «Ուրվագծեր հայ դպրոցի և մանկավարժության պատմության», Երևան, 1958</p> <p>Կ. Դ. Ուշինսկի «Մանկավարժական ընտիր երկերե, 2 հատոր, Երևան, 1958; 1959</p> <p>Ժ.Ժ. Ռուսո «Էմիլ կամ դաստիարակության մասին», 2 հատոր, Երևան, 1960; 1962</p>